

ความเป็นมาของเรื่องมาดามบัตเตอร์ฟลายฉบับต่างๆ

เรื่องมาดามบัตเตอร์ฟลาย (*Madame Butterfly*) มีปรากฏอยู่สามฉบับด้วยกันคือ ฉบับนวนิยายขนาดสั้น ฉบับบทละคร และฉบับอุปรากร โดยที่มาดามบัตเตอร์ฟลายฉบับนวนิยายขนาดสั้น ได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นฉบับแรกจากแรงบันดาลใจซึ่งได้รับจากนวนิยายเรื่องมาดามคริสแซนธีม (*Madame Chrysanthemum*) และจากเรื่องจริงของครอบครัวโกลเวอร์ ติดตามด้วยมาดามบัตเตอร์ฟลายฉบับบทละครซึ่งดัดแปลงมาจากฉบับนวนิยายขนาดสั้น และท้ายที่สุดมาดามบัตเตอร์ฟลายฉบับอุปรากรยังได้ก่อให้เกิดมาดามบัตเตอร์ฟลายฉบับอุปรากรขึ้นมาอีกฉบับหนึ่ง ในเมื่อมาดามบัตเตอร์ฟลายฉบับแรกมีความเป็นมาดังกล่าว และทั้งสามฉบับมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันเช่นนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงความเป็นมาของทั้งสามฉบับอย่างละเอียดเพื่อจะได้ทราบว่ามาดามบัตเตอร์ฟลายฉบับแรกมีความสัมพันธ์กับนวนิยายเรื่องมาดามคริสแซนธีมและเรื่องราวของครอบครัวโกลเวอร์อย่างไร และทั้งสามฉบับมีความเป็นมาที่เกี่ยวของสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง

มาดามบัตเตอร์ฟลายฉบับแรกในรูปแบบของนวนิยายขนาดสั้น

มาดามบัตเตอร์ฟลาย ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในรูปแบบของนวนิยายขนาดสั้น โดยจอห์น ลูเธอร์ ลอง (John Luther Long) นักกฎหมายและนักเขียนชาวอเมริกันเป็นผู้ประพันธ์ขึ้น และได้รับการตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในนิตยสารเซ็นจูรี่ (*The Century Magazine*) เมื่อปี ค.ศ. 1897 นวนิยายขนาดสั้นเรื่องนี้ เป็นเรื่องราวการแต่งงานระหว่างนายทหารเรือชาวอเมริกันและหญิงเกอิชา * ชาวญี่ปุ่นซึ่งเกิดขึ้นเมื่อนายทหารเรือหนุ่มได้รับคำสั่งให้ไปปฏิบัติหน้าที่

* ผู้หญิงญี่ปุ่นที่ได้รับการฝึกอบรมในเรื่องของศิลปะการขับร้อง ฟ้อนรำ และการดนตรีมาเป็นอย่างดีเพื่อนำความรู้ในสิ่งเหล่านี้มาประกอบอาชีพในการให้ความบันเทิง เรืองรมย์แก่เหล่าบุรุษเพศ

ที่เมืองนางาซากิ (Nagasaki) ประเทศญี่ปุ่น แต่ในที่สุดชีวิตคู่ของคนทั้งสองก็ต้องมีอันจบสิ้นลง เมื่อฝ่ายชายได้ทอดทิ้งฝ่ายหญิงไปแต่งงานใหม่กับผู้หญิงชาวอเมริกัน

มีผู้กล่าวถึงที่มาของเรื่อง *มาดามบัตเตอร์ฟลาย* ซึ่งลองเขียนขึ้นนี้ว่า มีที่มาจากนวนิยายเรื่อง *มาดามคริแซนธีม* ซึ่งนักเขียนชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อว่า ปิแอร์ โลตี (Pierre Loti) ได้เขียนขึ้นก่อนหน้าที่เรื่องของลองจะได้รับการตีพิมพ์ราว 12 ปี ดังเช่นที่ เฮนรี เอ็ดเวิร์ด เกรเบียล (Henry Edward Krehbiel) กล่าวไว้ในงานเขียนของเขาว่า "... An adventure in Japan begat Pierre Loti's "Madame Chrysanthème," "Madame Chrysanthème" begat John Luther Long's "Madame Butterfly," a story ..." ¹

แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีผู้กล่าวถึงที่มาของนวนิยายขนาดสั้นเรื่องนี้ไว้ว่า มีที่มาจากนวนิยายเรื่อง *มาดามคริแซนธีม* และจากเรื่องจริงที่พี่สาวของลองซึ่งเป็นภรรยาของนักสอนศาสนาอยู่ที่เมืองนางาซากิเป็นผู้เล่าให้เขาฟัง ดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนของ วิลเลียม แอชบรูค (William Ashbrook) ว่า "... His story of Madame Butterfly, was derived in part from a true incident told him by his sister, the wife of a missionary stationed in Nagasaki, and in part from Pierre Loti's Madame Chrysanthème ..." ²

อย่างไรก็ดี ในงานเขียนของแอชบรูค หรือของคนอื่นๆ ที่กล่าวว่าเรื่องของลองมีที่มาส่วนหนึ่งจากเรื่องที่พี่สาวของเขาเล่าให้ฟัง กลับมิได้เอ่ยอ้างถึงเลขที่เรื่องที่พี่สาวของลองเล่าให้เขาฟังนั้นคือเรื่องอะไร จะมีก็แต่ในงานเขียนของ ม.ล.ปิ่น มาลากุลเท่านั้นที่กล่าวถึงเรื่องนี้ โดยท่านได้เขียนเล่าไว้ในตอนท้ายของบทแปลพระราชนิพนธ์เรื่อง *โศก* หน้า ๕ ซึ่ง ว่า

¹ Henry Edward Krehbiel, *A Book of Operas* (New York: The Macmillan Press, 1946), p.169.

² William Ashbrook, *The Operas of Puccini* (New York: Oxford University Press, 1968), p.99.

... นายลองไม่เคยไปประเทศญี่ปุ่น แต่มีพี่สาวเป็นภริยาของนักสอนศาสนาที่ญี่ปุ่นชื่อนาง เออร์วิน คอเรลล์ (Mrs. Irwin Corell) นางคอเรลล์อยู่ที่นากาซากิ (Nagasaki) เมืองของมาตามัตเตอร์หลายหลายปี เป็นผู้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นและสังคมในญี่ปุ่น

นางคอเรลล์เล่าไปให้น้องชายฟังว่า ที่นากาซากิมีครอบครัวโกลเวอร์ (Glover) สามเป็นชาวสก็อต * ภริยาเป็นญี่ปุ่นชื่อ ชูรุ (Tsuru) เมื่อแต่งงาน ชูรุ อายุ 15 (...) โกลเวอร์สร้างบ้านอยู่บนเนินเขาเหนืออ่าวนากาซากิ (...) เดี่ยวนี้บ้านนี้ก็ยังอยู่ เขาเก็บไว้ให้นักท่องเที่ยวชม บอกว่าเป็นบ้านที่ โจ โจ๊ะ ชัง รอคอยสามีอยู่ 3

จากการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง *มาตามัตเตอร์* *แซนธิม* ของโลตีพบว่า นวนิยายเรื่องนี้มีความเหมือนและความคล้ายคลึงกับเรื่อง *มาตามัตเตอร์* หลายของลองในบางส่วน ผู้วิจัยจึงเชื่อมั่นว่า นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้จะต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของความบังเอิญแต่อย่างใด หากแต่นวนิยายของโลตีเรื่องนี้จะต้องเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้เกิดเรื่อง *มาตามัตเตอร์* ขึ้นมาอย่างแน่นอน ส่วนเรื่องของครอบครัวโกลเวอร์ซึ่งกล่าวกันว่าพี่สาวของลองเป็นผู้เล่าให้เขาฟังนั้น ผู้วิจัยก็เห็นว่าน่าจะเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งซึ่งลองได้นำมาใช้ในการสร้างสรรค์เรื่อง *มาตามัตเตอร์* ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากเรื่องของลองมีรายละเอียดบางประการที่คล้องจองกับรายละเอียดซึ่งปรากฏอยู่ในเรื่องราวของครอบครัวโกลเวอร์

1. ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่อง *มาตามัตเตอร์* *แซนธิม* และ *มาตามัตเตอร์* หลาย

ปีแอร์ โลตี ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่อง *มาตามัตเตอร์* *แซนธิม* เกิดที่เมืองร็อชฟอร์ด (Rochefort) ทางตะวันตกของประเทศฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ.1850 เนื่องจากโลตีมีอาชีพเป็นทหารเรือ ดังนั้นเขาจึงมีโอกาสได้เดินทางไปยังดินแดนต่างๆ ทั่วโลกซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักของชาว

* หนังสือหลายเล่มเขียนตรงกันว่าเป็นชาวอังกฤษ

3 ม.ล.ปิ่น มาลากุล, "สืบเนื่องจาก โอ ฮาน่า ชัง" ใน *โอ ฮาน่า ชัง* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โรงเรียนสตรีเนติศึกษา, 2525), หน้า 45.

ตะวันตกในสมัยนั้นมากนัก เช่น แอฟริกา ตุรกี แอฟริกาใต้ ตังเกีย จีน และญี่ปุ่น เมื่อใดก็ตามที่ เขาได้เดินทางไปถึงยังดินแดนแห่งใหม่ เขาจะพยายามทำตัวให้กลมกลืนกับวัฒนธรรมความเป็น อยู่ของสถานที่แห่งนั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้อ่านภาษา การแต่งกาย หรือแม้แต่เรียนรู้ที่จะรักผู้หญิงของชาตินั้นๆ⁴ และสิ่งที่โลตีมักจะทำเสมอคือ เขาจะนำประสบการณ์ชีวิตที่ตัวเขาได้ประสบมาในดินแดนต่างๆ มาเขียนเป็นนวนิยาย นวนิยายของโลตีจึงมักจะ ออกมาในลักษณะของนวนิยายเชิงอัตชีวประวัติที่ตัวเขาเป็นผู้เล่าเรื่องราวชีวิตในช่วงเวลาหนึ่ง ของตัวเอง

ในปี ค.ศ.1885 โลตีได้รับมอบหมายให้เดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ในฐานะนายทหารเรือ แห่งรัฐนาวีฝรั่งเศสที่เมืองนางาซากิ ประเทศญี่ปุ่น และ ณ ที่นี้โลตีได้มีโอกาสเรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรมประเพณีของชาวญี่ปุ่นอย่างใกล้ชิด และเขาได้นำประสบการณ์ชีวิตในช่วงนี้มาเขียนเป็นนวนิยายเชิงอัตชีวประวัติในรูปแบบของบันทึกประจำวัน ดังปรากฏ ในจดหมายซึ่งเขาเขียนเล่าถึงงานเขียนชิ้นนี้ไปยังเพื่อนคนหนึ่งว่า "... It is the diary of a summer of my life, in which I have changed nothing, not even the dates, ..." ⁵ ทั้งนี้ตัวละครเอกในนวนิยายเรื่องนี้คือตัวโลตีเอง โดยเขาจะใช้สรรพนาม เรียกแทนตัวเองว่า "I" และจะทำหน้าที่เป็นผู้เล่าเรื่องในนวนิยายตั้งแต่ต้นจนจบ โลตีได้บอกเล่าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวเขา รวมทั้งเล่าถึงวัฒนธรรมประเพณีของชาวญี่ปุ่นซึ่งเขา ได้พบเห็นมา พร้อมทั้งยังได้แสดงทัศนคติของเขที่มีต่อคนญี่ปุ่นและประเทศญี่ปุ่น นวนิยายของ โลตีเรื่องนี้มีชื่อว่า *มาตามคริแซนธีมัม*

โลตีไม่ใช่คนแรกๆ ที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับคนญี่ปุ่นและประเทศญี่ปุ่น เพราะนับ ตั้งแต่ปี ค.ศ.1853 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นได้เริ่มเปิดประเทศออกคบหาสมาคมกับประเทศทาง

⁴ Kaori O'Connor, "Introduction to this edition," in *Madame Chrysanthemum*, 2nd ed. (London: KPI, 1985), P.vii.

⁵ Pierre Loti, *Madame Chrysanthemum*, trans. Laura Ensor, p.5.

ตะวันตกหลังจากที่ปิดตัวเองและอยู่อย่างโดดเดี่ยวมาตลอดระยะเวลาร่วมสองศตวรรษแล้วนั้น * ชาวตะวันตกได้ให้ความสนใจต่อเรื่องราวความเป็นไปของญี่ปุ่นและประเทศญี่ปุ่นมากขึ้นเรื่อยๆ และในช่วงปี ค.ศ.1870-1879 นั้น ยังปรากฏว่ามีหนังสือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเขียนเป็นภาษาตะวันตกออกมาเผยแพร่มากมายหลายภาษาด้วยกัน 6 แต่โลตินั้นถือได้ว่าเป็น นักเขียนนวนิยายคนแรกที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับญี่ปุ่นและประเทศญี่ปุ่น 7 และนวนิยายเรื่อง *มาตามคริแซนธัม* ก็นับเป็นนวนิยายตะวันตกเรื่องแรกที่ใช้ฉากในประเทศญี่ปุ่น 8

เรื่องราวของนวนิยายเรื่อง *มาตามคริแซนธัม* เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏแน่ชัด เพราะโลตินิได้เขียนบอกวัน เดือน ปี ไว้ในตอนต้น แต่ในบทที่ 5 ของนวนิยายระบุไว้ว่า บันทึกในบทนี้เขียนเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ.1885 จากนั้นบันทึกบทอื่นๆ ก็ปรากฏวัน เดือน ปี บ้าง ไม่ปรากฏบ้าง จนกระทั่งถึงบันทึกบทที่ 52 โลตินิได้เขียนบอกไว้อีกครั้งว่าเขียนเมื่อวันที่ 18 กันยายน แต่ไม่ได้ระบุปีที่เขียนไว้ หากแต่สามารถเข้าใจได้ว่ายังคงเป็นปี ค.ศ. เดิมคือ 1885 อยู่ เพราะเรื่องราวยังคงต่อเนื่องกันโดยตลอด บันทึกบทนี้ยังเป็นบทสุดท้ายที่มีการเขียนบอกวัน และเดือนที่เขียนไว้ และหลังจากนั้นเพียงไม่กี่วัน โลตินิก็ต้องเดินทางออกจากเมืองนางาซากิไป จึงสามารถประมาณการได้ว่า โลตินิใช้ชีวิตอยู่ในเมืองนางาซากิทั้งสิ้นสองเดือนเศษ ช่วงระยะเวลาเพียงเท่านั้นแม้จะไม่ยาวนานนัก แต่ได้มีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นอย่างมากมายซึ่งโลตินิได้เล่า

* ฮิวจ์ บอร์ตัน, *ศตวรรษใหม่ของญี่ปุ่น: จากเบอรี่ถึงปัจจุบัน*, แปลโดย สุกัทรานีลาว์ชะระ และคนอื่นๆ (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2526), หน้า 4,16: ในตอนกลางศตวรรษที่ 19 ญี่ปุ่นเป็นเพียงประเทศใหญ่ในเอเชียประเทศเดียวที่ยังคงปิดประเทศสำหรับโลกตะวันตก แต่เมื่อมาถึงปี ค.ศ.1853 สหรัฐอเมริกาได้บีบบังคับให้ญี่ปุ่นเปิดประเทศ โดยการส่งพลจัตวา แมทธิว คาลเบรียท เปรรี่ (Commodore Matthew C.Perry) เข้ามาเจรจากับรัฐบาลญี่ปุ่น

6 Kaori O'Connor, "Introduction to this edition," in *Madame Chrysanthemum*, p.IX.

7 Ibid.

8 Ibid., p.v.

เรื่องทั้งหมดที่เกิดขึ้นไว้ในบันทึกประจำวันนับตั้งแต่ช่วงเวลาที่เรือกำลังมุ่งหน้าเข้าสู่เมืองนางาซากิจนกระทั่งวันสุดท้ายที่เขาต้องเดินทางออกจากเมืองนี้ไป

โลตีเริ่มต้นเล่าเรื่องในช่วงเวลาก่อนหน้าที่เรือกำลังจะแล่นเข้าจอดเทียบท่าที่เมืองนางาซากิเพียงไม่กี่ชั่วโมงว่า ในขณะที่นั้นเขากำลังยืนคุยอยู่กับเพื่อนสนิทของเขาซึ่งมีชื่อว่า อีฟส์ (Yves) บนดาดฟ้าเรือถึงความตั้งใจของเขาที่คิดจะแต่งงานเมื่อเดินทางถึงเมืองนางาซากิ เขาพูดกับอีฟส์ว่า "As for me, I shall at once marry."⁹ และเมื่อเดินทางมาถึงเมืองนางาซากิได้ไม่กี่วัน โลตีก็รับทำตามความตั้งใจของเขาทันที โดยเขาได้เดินทางไปพบกับพ่อสื่อหาคู่ที่มีชื่อว่าคังโกะโระ (Kangourou) ยิงโรงน้ำชาแห่งหนึ่งเพื่อให้ช่วยติดต่อหาผู้หญิงผู้ขึ้นมาแต่งงานกับเขา พ่อสื่อหาคู่ผู้นี้ได้แนะนำหญิงสาวให้เขาหลายคน แต่เขากลับไม่ถูกใจหญิงสาวคนใดเลย ทว่าในที่สุดเขาก็เลือกได้หญิงสาวคนหนึ่งจากการชี้แนะของอีฟส์ หญิงสาวผู้นั้นชื่อว่า คิกุซัง * (Ki-kou san) ซึ่งแปลว่า ดอกเบญจมาศ และตรงกับภาษาฝรั่งเศสว่า Chrysanthème โลตีตกลงใจที่จะจ่ายเงินให้เธอเดือนละ 20 ดอลลาร์ ตามที่พ่อแม่ของเธอเรียกร้อง หลังจากทำพิธีแต่งงานกันแล้ว โลตีและภรรยาชาวญี่ปุ่นของเขาก็ได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในบ้านหลังหนึ่งที่เขาเช่าไว้เป็นเรือนหอ

ในช่วงเวลานี้อีฟส์ยังคงมาเยี่ยมเยียนโลตีและภรรยาของเขาอยู่เสมอ ทั้งสามคนมักจะไปไหนมาไหนด้วยกันอยู่เนืองๆ จนอีฟส์และคิกุซังเริ่มสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้น และต่อมาไม่นาน โอะโอะกิ (Oyouki) ซึ่งเป็นลูกสาวของเจ้าของบ้านที่โลตีเช่าอยู่ อีกทั้งยังเป็นเพื่อนสนิทของคิกุซังก็ได้เข้ามาสนิทสนมกับชาวตะวันตกทั้งสองด้วย ความสนิทสนมของอีฟส์และคิกุซังที่เพิ่มมากขึ้นทุกทีทำให้โลตีเริ่มรู้สึกเกิดความระแวงสงสัยในความสัมพันธ์ของคนทั้งสอง นอกจากนี้โลตียังสงสัยว่า โอะโอะกิหลงรักเขา เพราะเธอจะชอบเข้ามายุ่งเกี่ยวกับเขาอยู่เสมอ แต่โลตีก็เก็บความสงสัยไว้กับตัวเองตลอดเวลาและยังคงใช้ชีวิตร่วมกับภรรยาของเขาต่อไป โดยในใจ

⁹ Pierre Loti, *Madame Chrysanthemum*, p.7.

* คำว่า "ซัง" เป็นคำเรียกต่อท้ายชื่อบุคคลเพื่อแสดงความสุภาพ ตรงกับคำว่า "คุณ" ในภาษาไทย ใช้ได้ทั้งกับชายและหญิง

ของเขานั้นคิดอยู่เสมอว่า การแต่งงานครั้งนี้เป็นเพียงเรื่องตลกที่สมควรจะจบสิ้นลงได้แล้ว ต่อมาโลตีได้รับรู้ความจริงจากปากของฮิฟส์ว่า เขาไม่เคยคิดอะไรกับคึกซังเลย หลังจากนั้นไม่นาน โลตีและเพื่อนทหารเรือของเขาก็ได้รับคำสั่งด่วนให้ย้ายไปประจำการที่ประเทศจีน ด้วยเหตุนี้ โลตีจึงต้องเดินทางออกจากเมืองนางาซากิไปในทันที การแต่งงานระหว่างเขาและคึกซังจึงได้ สิ้นสุดลงเพียงเท่านั้น

นวนิยายเรื่อง *มาตามคริแซนธัม* ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นภาษาฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ. 1887 โดยใช้ชื่อเรื่องว่า *Madame Chrysanthème* และหลังจากนั้นต่อมาอีก 10 ปี นวนิยายขนาดสั้นเรื่อง *มาตามบัตเตอร์ฟลาย* ก็ได้ลงตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในนิตยสารเช่น *จูรี* จะเห็นได้ว่า นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ได้รับการตีพิมพ์ในช่วงเวลาที่ไม่ห่างกันมากนัก ฉะนั้นจึงมีความเป็นไปได้ อย่างมากกว่า ลองจะต้องเคยอ่าน หรือเคยได้ยินได้ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับนวนิยายเรื่อง *มาตามคริแซนธัม* มาบ้างไม่มากก็น้อย เพราะนวนิยายของโลตีเรื่องนี้ได้รับความนิยมจากผู้อ่านในยุคนั้น อย่างกว้างขวาง โดยจะเห็นได้จากการที่นวนิยายได้รับการตีพิมพ์ซ้ำอยู่หลายครั้งหลายครา และ ยังได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ มากมายหลายภาษายในระยะเวลาเพียงไม่กี่ปี 10 นอกจากนี้ภายหลังจากที่นวนิยายเรื่องนี้ได้รับการตีพิมพ์ออกมาไม่นานนัก คีตทวิชชาวฝรั่งเศสผู้หนึ่งนามว่า อองเดร เมชซาเจอร์ (André Messager: 1853-1929) ยังได้นำนวนิยายเรื่องนี้ไปดัดแปลง เป็นอุปรากรในชื่อเรื่องเดิม * และนำออกแสดงเป็นครั้งแรก ณ โรงละครลิริก เดอ ลา เรอ-แนซซงส์ (Théâtre lyrique de la renaissance) ในกรุงปารีส เมื่อวันที่ 30 มกราคม ค.ศ. 1893 ฉะนั้นจึงไม่น่าจะเป็นไปได้ที่ลองจะไม่รู้จักนวนิยายเรื่อง *มาตามคริแซนธัม*

คะโอะริ โอ คอนเนอร์ (Kaori O'Connor) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ไว้ว่า

¹⁰ Earl Miner, *The Japanese Tradition in British and American Literature* (Princeton: Princeton University Press, 1958), P.47.

* อุปรากรเรื่องนี้มี 4 องก์ 6 ฉาก ผู้ประพันธ์บทขับร้องคือ จอร์จ ฮาตมาน (Georges Hartmann) และอองเดร อเล็กซ์องด์ร์ (André Alexandre)

... The author of the piece, an American lawyer called John Luther Long, had never been to Japan, and although he maintained that it was based on an authentic episode, much of his story was patently derived from Loti's novel. In Long's version the girl, Ki-kou san becomes Cho-cho san, her servant Oyouki becomes maid Susuki and the unpleasant Kangourou becomes Goro. Although Prince Yamadori, Consul Sharpless and the arrogant: Lieutenant Pinkerton are entirely Long's creation, the story is largely Loti's 11

ตามความคิดเห็นของโอ คอนเนอร์ เรื่องราวส่วนใหญ่ที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายขนาดสั้น เรื่อง *มาตามบัตเตอร์ฟลาย* เป็นสิ่งที่ลองนำมาจากนวนิยายของโลตี และตัวละครหลายตัวในเรื่องของลองก็เป็นตัวละครซึ่งสร้างขึ้น โดยได้รับแบบอย่างมาจากตัวละครในเรื่องของโลตีด้วยเช่นกัน ซึ่งเมื่อนำนวนิยายทั้งสองเรื่องมาศึกษาเปรียบเทียบกันดูแล้วพบว่า ลองได้นำหลายสิ่งหลายอย่างจากนวนิยายเรื่อง *มาตามคริแซนธีมัม* มาผสมผสานเข้ากับจินตนาการส่วนตัวของเขาเองจนกระทั่งเกิดเป็นนวนิยายเรื่องใหม่ที่มีเนื้อหาแตกต่างไปจากนวนิยายของโลตี แต่กระนั้น ร่องรอยของสิ่งที่ได้รับมาก็ยังคงปรากฏอยู่อย่างเด่นชัดในส่วนต่างๆ ของเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของแก่นเรื่อง เนื้อเรื่อง ตัวละคร และฉาก ร่องรอยเหล่านี้จะสามารถใช้เป็นหลักฐานยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า นวนิยายของลองและโลตีมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยลองได้รับแรงบันดาลใจในการเขียนเรื่อง *มาตามบัตเตอร์ฟลาย* มาจากเรื่อง *มาตามคริแซนธีมัม* ของโลตี

1.1 ความสัมพันธ์ในส่วนของแก่นเรื่อง แก่นเรื่องหรือแนวคิดสำคัญซึ่งลองได้นำเสนอไว้ในนวนิยายขนาดสั้นเรื่อง *มาตามบัตเตอร์ฟลาย* คือ เมื่อใดที่เกิดการเผชิญหน้าระหว่างตะวันออกและตะวันตก ตะวันออกมักจะตกเป็นฝ่ายสูญเสียและฝ่ายแพ้เสมอ ซึ่งแก่นเรื่องหรือแนวคิดสำคัญดังกล่าว เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายเรื่อง *มาตามคริแซนธีมัม* ด้วยเช่นกัน

11 Kaori O'Connor, "Introduction to this edition," in *Madame Chrysanthemum*, p.ix.

ชาวตะวันตกและชาวตะวันออกมีความแตกต่างกันในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี ชาวตะวันตกมักจะมองชาวตะวันออกว่าด้อยกว่าพวกห้องของตนในทุกๆ ด้าน และยังถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของพวกเขาที่จะต้องนำอารยธรรมอันสูงส่งของชาวตะวันตกไปสู่ชาวตะวันออก แต่โดยเนื้อแท้แล้วนั้นเป็นเพียงข้ออ้างของชาวตะวันตกเท่านั้น เพราะเป้าหมายที่แท้จริงนั้น ชาวตะวันตกต้องการที่จะเข้าไปแผ่ขยายอิทธิพลของตนในโลกตะวันออกมากกว่า

หลังจากที่สหรัฐอเมริกาได้บีบบังคับให้ญี่ปุ่นเปิดประเทศตั้งแต่ปี ค.ศ.1853 เป็นต้นมา อิทธิพลตะวันตกก็เริ่มหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศญี่ปุ่นอย่างไม่ขาดสาย โดยเฉพาะตามเมืองท่าใหญ่ๆ ที่ประเทศญี่ปุ่นเปิดให้เป็นทางติดต่อกับประเทศทางตะวันตกนั้น จะเห็นความเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการเข้ามาของอิทธิพลตะวันตกได้อย่างชัดเจนมาก ทั้งโลตีและลองไดซี่ให้เห็นถึงอิทธิพลตะวันตกที่เข้ามาครอบงำคนญี่ปุ่นและประเทศญี่ปุ่น พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการดังกล่าวไว้ในนวนิยายของพวกเขา โดยโลตีได้นำเสนอภาพของเมืองนางาซากิซึ่งเขาได้พบเห็นมาในช่วงเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ที่นั่น รวมทั้งยังได้บอกเล่าถึงประสบการณ์ชีวิตที่เขาได้รับจากการแต่งงานกับผู้หญิงญี่ปุ่นแต่เพียงชั่วคราว * ส่วนลองได้นำเรื่องการแต่งงานแบบชั่วคราวมาใช้ในการนำเสนอแนวคิดของเขา

* Kaori O'Connor, "Introduction to this edition," in *Madame Chrysanthemum*, p.vii: การแต่งงานแบบชั่วคราวนี้จะสามารถพบเห็นได้อย่างถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาตามเมืองท่าใหญ่ๆ ของประเทศญี่ปุ่นในสมัยนั้น (เช่น นางาซากิและโยโกฮาม่า) ทหารเรือต่างชาติจะได้รับอนุญาตให้ทำสัญญาแต่งงานกับผู้หญิงญี่ปุ่น โดยที่ทั้งสองฝ่ายต้องยินยอมตามข้อตกลงว่า การแต่งงานที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการแต่งงานแต่เพียงชั่วคราวเท่านั้น ทางฝ่ายชายจะต้องจัดหาที่อยู่ให้แก่ฝ่ายหญิง พร้อมทั้งจัดหาสาวใช้ให้คอยปรนนิบัติรับใช้ นอกจากนี้ก็จะต้องไปมาหาสู่ฝ่ายหญิงและให้เงินค่าใช้จ่ายแก่ฝ่ายหญิงเป็นรายเดือน ส่วนฝ่ายหญิงก็ต้องคอยปรนนิบัติรับใช้ให้มีความสุขความสบายแก่ฝ่ายชายในฐานะที่เป็นสามี

โลตีเดินทางมายังเมืองนางาซากิเมื่อปี ค.ศ.1885 ซึ่งเป็นเวลาหลังจากที่ญี่ปุ่นเปิดประเทศผ่านไปแล้ว 32 ปี เขาได้เห็นเมืองนางาซากิซึ่งเป็นเมืองท่าสำคัญแห่งหนึ่งที่มีสภาพตามที่เขบรรยายไว้ดังนี้

When Nagasaki rose before us, the sight that greeted our eyes was disappointing; situated at the foot of green overhanging mountains, it looked like any other commonplace town. In front of it lay a tangled mass of vessels, carrying all the flags of the world; steamboats just as in any other port, with dark funnels, and black smoke, and behind them quays covered with factories: nothing in fact was wanting in the way of ordinary, trivial, every-day objects. 12

ภาพของเมืองนางาซากิที่ปรากฏต่อสายตาของโลตีเป็นภาพของเมืองที่ห่างไกลจากความเป็นญี่ปุ่นออกไปทุกที เพราะท่าเรือของเมืองแห่งนี้มีทุกอย่างเช่นเดียวกับท่าเรือในประเทศอื่นๆ นั่นคือ เต็มไปด้วยเรือสินค้าที่เดินทางมาจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก อีกทั้งยังเต็มไปด้วยเรือกลไฟที่คอยพ่นควันดำออกมาจากปล่อง และยังมีโรงงานตั้งเรียงรายอยู่มากมาย ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแก่เมืองแห่งนี้ย่อมเป็นผลมาจากอิทธิพลตะวันตกที่เข้ามาครอบงำประเทศญี่ปุ่นในช่วงเวลานั้น ทั้งนี้โลตียังได้กล่าวต่อไปอีกด้วยว่าเมืองนางาซากิที่เขาได้เห็นมีสภาพไม่ผิดไปจากประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศในอาณานิคมของอังกฤษ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เพราะจะเต็มไปด้วยบ้านของบรรดาทาส โรงภาษี โรงงาน อุ้งต่อเรือ ร้านเหล้าสำหรับพวกทหารเรือ ฯลฯ

... "Where are we in reality? -In the United States? -In some English Colony in Australia, or in New Zealand?"

Consular residences, custom house offices, manufactories; a dry

12 Pierre Loti, *Madame Chrysanthemum*, p.16.

dock in which a Russian frigate was lying; on the heights the large European concession, sprinkle with villas, and on the quays, American bars for the sailors ... 13

นอกจากนี้ โลติยังชี้ให้เห็นว่า การเข้ามาของตะวันตกได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของชนญี่ปุ่น ซึ่งจะเห็นได้จากการแต่งงานแบบชั่วคราวที่บรรดานายทหารเรือตะวันตกในประเทศญี่ปุ่นยึดถือปฏิบัติกันจนกลายเป็นประเพณี การแต่งงานแบบชั่วคราวเกิดขึ้นเมื่อทหารเรือตะวันตกคนใดก็ตามที่ต้องการแสวงหาความสุขเพียงชั่วระยะเวลาสั้นๆ ใช้เงินของเขาหาผู้หญิงญี่ปุ่นสักคนหนึ่งมาแต่งงานอยู่กินด้วยเป็นการชั่วคราว โดยติดต่อผ่านพ่อสื่อซึ่งมีอาชีพในการจัดหาคู่มาดำเนินการให้ เมื่อเป็นเช่นนั้น การแต่งงานแบบชั่วคราวจึงแสดงให้เห็นว่า ชนญี่ปุ่นส่วนหนึ่งได้หันมาให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ที่จะตกเป็นเหยื่อล่อของชาวตะวันตก สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้สามารถกล่าวได้ว่า เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตของชาวญี่ปุ่นอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเข้ามาแผ่ขยายอิทธิพลของชาติตะวันตก

ในเรื่อง *มาตามคริแซนธิ่ม* โลติได้ทำตามประเพณีของพวกทหารเรือตะวันตกโดยการแต่งงานกับผู้หญิงญี่ปุ่นคนหนึ่ง แต่เขาก็ไม่ได้มีความสุขกับการแต่งงานครั้งนี้เท่าใดนักเพราะเป็นการแต่งงานที่ถูกกำหนดขึ้นโดยมีข้อแลกเปลี่ยนของทั้งสองฝ่าย แม้โลติจะเคยกล่าวไว้ในตอนต้นว่าเขาจะแต่งงานเพื่อความสุขโดยไม่สนใจว่าภรรยาชาวญี่ปุ่นของเขาจะรู้สึกนึกคิดอย่างไรก็ตาม แต่เมื่อโลติเกิดความรู้สึกว่าผู้หญิงญี่ปุ่นที่เขาแต่งงานด้วยไม่รักเขาเลย เขายังมีที่ท้าวว่าเธอจะรักอยู่กับเพื่อนสนิทของเขา โลติจึงรู้สึกยอมรับไม่ได้ที่จะต้องทนเห็นภรรยาของเขาทำหน้าที่ของภรรยาเพียงเพราะข้อตกลงที่มีต่อกันเท่านั้น เขาไม่อาจทนกับสถานการณ์ที่มีแต่ความเขินช้ำเช่นนั้นได้ และก่อนหน้าที่จะเดินทางออกจากเมืองนางาซากิเพียงไม่กี่ชั่วโมง โลติก็ได้เห็นเหตุการณ์ที่ทำให้เขารู้สึกสะเทือนใจเป็นที่สุด นั่นคือ เขาเห็นภรรยาของเขากำลังตรวจสอบเหรียญเงินที่เขาเป็นหม่อมบให้เธอตามข้อตกลงโดยที่เธอมิได้แสดงอาการใดก่เศร้าเสียใจต่อการจากไปของเขาเลยแม้แต่น้อย

13 Ibid., pp.19-20.

On the floor are spread out all the fine silver dollors which, according to our agreement, I had given her the evening before. With the competent dexterity of an old money-changer she fingers them, turns them over, throws them on the floor, (...)

Well after all, it is even more completely Japanese than I could possibly have imagine it - this last scene of my married life! I feel inclined to laugh ... 14

สภาพของเมืองนางาซากิที่โลตีได้พบเห็นมา รวมทั้งการแต่งงานแบบชั่วคราวซึ่งเขาได้สัมผัสมาด้วยตัวเอง ทำให้โลตีรู้สึกถึงผลกระทบที่คนญี่ปุ่นและประเทศญี่ปุ่นได้รับจากการเข้ามาของตะวันตกเป็นอย่างดี ในความคิดของโลตีนั้น เขาปรารถนาที่จะได้รู้จักคนญี่ปุ่นและประเทศญี่ปุ่นในบรรยากาศของความเป็นญี่ปุ่นแท้ๆ แต่ความเป็นจริงที่เขาได้รับรู้ก็คือ ญี่ปุ่นได้ถูกอิทธิพลตะวันตกเข้าครอบงำจนสูญเสียความเป็นญี่ปุ่นไปในบางส่วน ขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็ต้องตกเป็นผู้พ่ายแพ้ที่ไม่อาจต้านทานอิทธิพลตะวันตกไว้ได้ ซึ่งสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ทำให้โลตีรู้สึกผิดหวังและเศร้าใจเป็นอย่างยิ่ง ในตอนท้ายของเรื่อง โลตีได้รับคำสั่งด่วนให้ย้ายไปประจำการที่ประเทศจีน การจากไปของโลตีจึงยิ่งช่วยตอกย้ำความสูญเสียและพ่ายแพ้ของทางฝ่ายญี่ปุ่นให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นไปอีก เพราะเท่ากับว่าหญิงญี่ปุ่นได้ถูกสามีชาวตะวันตกของเธอทอดทิ้งไปนั่นเอง

ในเรื่อง *มาตามบัตเตอร์ฟลาย* ลองได้นำเสนอแนวคิดเช่นเดียวกันกับโลตีโดยนำเรื่องการแต่งงานแบบชั่วคราวระหว่างผู้ชายตะวันตกและผู้หญิงญี่ปุ่นมาใช้สื่อความคิดเห็นของเขา ว่าข้อแตกต่างอยู่ที่ว่า ในเรื่องของลอง โจโจซัง (Cho-Cho-San) ซึ่งเป็นภรรยาชาวญี่ปุ่นของนายทหารชาวอเมริกันนามว่า เรือเอกเบนจามิน แฟรงคลิน ฟิงเคอร์ตัน (Lieutenant Benjamin Franklin Pinkerton) ไม่ได้ทำหน้าที่ของภรรยาเพียงเพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินหรือความสบายเท่านั้น แต่เธอทำหน้าที่ของเธอด้วยใจที่ซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นสามีโดยไม่ได้คิดว่าการแต่งงานระหว่างเธอกับเขาเป็นการแต่งงานแต่เพียงชั่วคราวที่ต้องจบลงในวันใดวันหนึ่ง

14 Ibid., p.319.

ดังนั้นเมื่อฟังเคอร์ตันม้วนต่องจากเธอไป เธอจึงเชื่อมั่นว่า เขาจะต้องกลับมาหาเธออีกอย่างแน่นอน เธอเผ้ารอคอยฟังเคอร์ตันด้วยความซื่อสัตย์ตลอดมา และแม้ว่าจะมีผู้ชายที่มียศศักดิ์ฐานะร่ำรวยมาหมายปอง เธอก็มีเคลือบใจ

หากแต่ฟังเคอร์ตันกลับไม่เคยคิดจริงจังกับการแต่งงานครั้งนี้เลยแม้แต่น้อย ฉะนั้นหลังจากที่ได้เดินทางกลับไปยังประเทศของเขาแล้ว ฟิงเคอร์ตันจึงแต่งงานใหม่กับหญิงอเมริกันคนหนึ่ง และยังคงได้พาเธอกลับมาเยี่ยมงานาซากิตัวโดยมิได้คำนึงถึงจิตใจของภรรยาชาวญี่ปุ่นของเขาเลย ยิ่งไปกว่านั้น ทั้งฟิงเคอร์ตันและภรรยาคนใหม่ของเขายังได้คิดที่จะมาขอลูกชายซึ่งเกิดกับหญิงญี่ปุ่นไปอุปการะเลี้ยงดูอีกด้วย เมื่อได้รับรู้ความจริงทั้งหมด หญิงญี่ปุ่นเสียใจมากจนคิดที่จะฆ่าตัวตาย แต่แล้วเธอก็ล้มเลิกความคิดนั้นและตัดสินใจที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปเพื่อลูกของเธอ

จากเนื้อเรื่องข้างต้นสามารถชี้ให้เห็นแนวคิดของลองได้ว่า การเข้ามาของตะวันตกนำมาซึ่งความสูญเสียและพ่ายแพ้แก่ญี่ปุ่น ทั้งนี้นอกจากหญิงญี่ปุ่นในเรื่องจะยอมตกเป็นเบี้ยล่างของผู้ชายอเมริกันเพราะความต้องการทางวัตถุแล้ว ความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีของเธอก็มีต่อสามีชาวอเมริกันมิได้รับการตอบสนอง ยิ่งไปกว่านั้นเธอยังถูกชายผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นสามีของเธอทอดทิ้งไป แนวคิดที่ลองนำเสนอไว้ในเรื่อง*มาตามบัตเตอร์ฟลาย* จึงเป็นแนวคิดที่ตรงกันกับของโลตี และการนำเสนอแนวคิดที่ตรงกันของคนทั้งสองก็ย่อมจะยืนยันได้ว่า ลองได้นำแก่นเรื่องซึ่งโลตีนำเสนอไว้ในนวนิยายเรื่อง*มาตามคริแซนธิม* มาใช้กับนวนิยายของเขา

1.2 ความสัมพันธ์ในส่วนของเนื้อเรื่อง นวนิยายขนาดสั้นเรื่อง*มาตามบัตเตอร์ฟลาย* มีเนื้อเรื่องบางส่วนที่คล้ายคลึงกันกับเนื้อเรื่องของนวนิยายเรื่อง*มาตามคริแซนธิม* ทั้งนี้แม้ว่าเนื้อเรื่องในส่วนที่คล้ายคลึงกันของนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป แต่กระนั้นเมื่อพิจารณาถึงความคล้ายคลึงที่เกิดขึ้นกับนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้แล้ว จะสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ลองได้นำเนื้อเรื่องส่วนหนึ่งจากนวนิยายของโลตีมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับนวนิยายของเขา

เนื้อเรื่องที่คล้ายคลึงกันของนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ เริ่มต้นขึ้นนับตั้งแต่เหตุการณ์ในช่วงเปิดเรื่อง นวนิยายของโลตีเปิดเรื่องขึ้นมาด้วยเหตุการณ์ในช่วงขณะที่ทหารเรือสองคนคือโลตี

และอีฟส์กำลังหุดคุ้ยกันอยู่บนตาดฟ้า เรือดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คำพูดของโลตีเป็นการบอกเล่าให้ผู้อ่านทราบล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไปซึ่งก็คือ การแต่งงานระหว่างโลตีและผู้หญิงญี่ปุ่น อันจะนำไปสู่เหตุการณ์ความยุ่งยากต่างๆ ในภายหลัง

ส่วนนวนิยายของลองเปิดฉากขึ้นมาด้วยเหตุการณ์ในช่วงขณะที่ทหารเรือสองคนกำลังหุดคุ้ยกันบนตาดฟ้าเรือถึงเรื่องการแต่งงานเช่นเดียวกับในเรื่อง *มาตามคริแซนธิมัม* หนึ่งในทหารเรือสองคนนั้นคือ ฟิงเคอร์ตัน และอีกคนหนึ่งคือ ชาร์ย (Sayre) เพื่อนนายทหารของเขาซึ่งเคยอยู่ประจำการที่เมืองนางาซากิมาก่อน ชาร์ยได้ให้คำแนะนำแก่ฟิงเคอร์ตันซึ่งเพิ่งย้ายมาประจำการใหม่ว่าเขาควรจะแต่งงานเสีย "For lack of other amusement, you might get yourself married ..." ¹⁵ หลังจากนั้นทั้งสองได้หุดคุ้ยกันถึงเรื่องของหญิงเกอิชาคณะหนึ่งซึ่งพี่ชายของชาร์ยได้แต่งงานด้วย แต่ต่อมาเขาก็ทอดทิ้งเธอไป และเมื่อเขากลับมาหาเธออีกครั้งหนึ่งก็ไม่พบเธอเสียแล้ว

เห็นได้ว่าเหตุการณ์ซึ่งลองนำมาใช้ในการเปิดเรื่องนวนิยายของเขามีความคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในช่วงเปิดเรื่องในนวนิยายของโลตีมาก ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความคล้ายคลึงในรายละเอียดส่วนที่นายทหารสองคนหุดคุ้ยกันถึงเรื่องการแต่งงานในขณะที่อยู่บนตาดฟ้าเรือแล้ว การสนทนาระหว่างฟิงเคอร์ตันและชาร์ยยังเป็นการเกริ่นให้ผู้อ่านทราบว่าจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นต่อไปเช่นเดียวกับการสนทนาระหว่างโลตีและอีฟส์ ดังจะเห็นได้ว่าในบทต่อมาฟิงเคอร์ตันได้แต่งงานกับหญิงเกอิชาคณะหนึ่ง และต่อมาไม่นานเขาก็ได้ทอดทิ้งผู้หญิงคนนั้นไปเช่นเดียวกับพี่ชายของชาร์ย

ความคล้ายคลึงประการต่อไปในนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้คือ การแต่งงานของตัวละครเอก เพราะต่างก็เป็นการแต่งงานระหว่างผู้ชายตะวันตกและผู้หญิงตะวันออกที่ได้ทำสัญญาตกลงแต่งงานกันแบบชั่วคราวโดยมีพ่อสื่อหาคู่เป็นสื่อกลางและจัดการทุกอย่างให้ ในนวนิยาย

¹⁵ John Luther Long, *Madame Butterfly* (U.S.A.: The Devine Press, 1898), p.1.

ของโลตี ตัวโลตีซึ่งเป็นทหารเรือชาวฝรั่งเศสได้แต่งงานกับผู้หญิงญี่ปุ่น และในนวนิยายของลอง ฟิงเคอร์ตันซึ่งเป็นทหารเรือชาวอเมริกันก็ได้แต่งงานกับผู้หญิงญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน แต่ทั้งนี้โลตีได้ เล่าถึงเหตุการณ์ช่วงก่อนแต่งงานไว้อย่างละเอียด โดยเริ่มต้นตั้งแต่เมื่อเขาเดินทางไปหาพ่อสื่อ หาคุให้ช่วยจัดหาเจ้าสาวให้ จนกระทั่งเลือกได้ตัวเจ้าสาวตามที่เขาต้องการ และทำพิธีแต่งงาน กันในที่สุด ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้จะเริ่มต้นจากบทที่ 3 จนกระทั่งจบบทที่ 4 แต่สำหรับ ในเรื่อง*มาดามบัตเตอร์ฟลาย* ลองได้กล่าวถึงเหตุการณ์ช่วงก่อนแต่งงานไว้ในตอนเริ่มต้นของบท ที่ 2 เพียงประโยคเดียวว่า พ่อสื่อหาคุเป็นผู้ช่วยจัดหาทั้งเจ้าสาวและบ้านเช่าให้แก่ฟิงเคอร์ตัน "With the aid of a marriage-broker, he found both a wife and a house in which to keep her." ¹⁶ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้จึงดูเหมือนกับว่าลองได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการ แต่งงานระหว่างผู้ชายตะวันตกและผู้หญิงญี่ปุ่นจากเรื่อง*มาดามคริแซนธิมัม* แต่ได้นำมากล่าวไว้ใน นวนิยายของเขาอย่างรวบรัดเพียงเพื่อจะบอกผู้อ่านให้ทราบว่า ได้มีการแต่งงานเกิดขึ้นระหว่าง ทหารเรือชาวอเมริกันและหญิงชาวญี่ปุ่น โดยพ่อสื่อหาคุเป็นผู้มีบทบาททำให้การแต่งงานเป็นจริงขึ้น มาได้

จะเห็นได้ว่านวนิยายทั้งสองเรื่องนี้เปิดเรื่องโดยใช้เหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกันเพื่อจะนำ ไปสู่จุดสำคัญของเรื่องที่เหมือนกัน นั่นคือ การแต่งงานแบบชั่วคราวระหว่างคนสองเชื้อชาติ และ แม้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากนี้จะแตกต่างกันออกไปคือ ลองได้กำหนดให้เรื่องราวในนวนิยาย ของเขาดำเนินไปพร้อมกับปัญหา ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ได้ช่วยทำให้เรื่อง*มาดามบัตเตอร์ฟลาย* มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นเมื่อเทียบกับเรื่อง*มาดามคริแซนธิมัม* ขณะที่เหตุการณ์ในนวนิยายของ โลตีจะดำเนินไปเรื่อยๆ โดยไม่มีปัญหาที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง หรือจุดหักเหใดๆ แก่ เรื่อง แต่ในที่สุดแล้วนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ต่างก็จบลงในรูปแบบเดียวกัน กล่าวคือ ผู้หญิงญี่ปุ่น ทั้งสองคนถูกสามีชาวตะวันตกของเธอทอดทิ้งไปภายหลังจากที่แต่งงานอยู่กับกันได้เพียงชั่วระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น แม้ว่ารายละเอียดของเหตุการณ์ในส่วนนี้จะไม่เหมือนกันก็ตาม แต่ทสรุปล นั้นไม่แตกต่างกันนัก ในเรื่อง*มาดามคริแซนธิมัม* โลตีทอดทิ้งภรรยาชาวญี่ปุ่นของเขาไปเนื่องจากเขาได้รับคำสั่งด่วนให้ย้ายไปประจำการที่ประเทศจีน ส่วนในเรื่อง*มาดามบัตเตอร์ฟลาย*

¹⁶ Ibid., p.4.

ฟิงเคอร์ตันต้องลาจากภรรยาชาวญี่ปุ่นของเขาไปเพราะเขาถูกเรียกตัวกลับไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา และแม้ว่าในตอนท้ายเรื่องฟิงเคอร์ตันจะกลับมานางาซากิอีกครั้ง แต่เขาได้กลับมาพร้อมกับภรรยาคนใหม่ซึ่งเป็นคนเชื้อชาติเดียวกัน

1.3 ความสัมพันธ์ในส่วนของตัวละคร นวนิยายขนาดสั้นเรื่อง *มาตามบัตเตอร์* ปลายมีตัวละครไม่มากเท่ากับตัวละครซึ่งปรากฏในนวนิยายเรื่อง *มาตามคริแซนธีม* แต่ตัวละครสำคัญหลายตัวในทั้งสองเรื่องนี้มีลักษณะบางประการซึ่งคล้ายคลึงกัน ความคล้ายคลึงที่เกิดขึ้นนี้มาจะเป็นผลมาจากการที่ลองสร้างตัวละครหลายๆ ตัวของเขาขึ้นมาโดยได้รับแบบอย่างมาจากตัวละครในนวนิยายของโลตี ตัวละครเหล่านี้ได้แก่ ตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่มีชื่อว่า โจโจซัง หรือมาตามบัตเตอร์ฟลาย ตัวละครเอกฝ่ายชายซึ่งก็คือ ฟิงเคอร์ตัน * นอกจากนี้ยังมีตัวละครที่บทบาทรองลงไปจากตัวละครเอกอีกสองตัวคือ โกะโร (Goro) ผู้มีอาชีพเป็นพ่อสื่อหาคู่ และซุซุกิ (Suzuki) สาวใช้คนสนิทของโจโจซัง

1.3.1 โจโจซัง หรือมาตามบัตเตอร์ฟลาย เป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิงในเรื่อง *มาตามบัตเตอร์ฟลาย* ที่สามารถนำมาเปรียบเทียบได้กับคิกุซังซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิงในเรื่อง *มาตามคริแซนธีม* สาเหตุที่นำตัวละครทั้งสองมาเปรียบเทียบกันเป็นเพราะตัวละครทั้งสองมีความเหมือนและความคล้ายคลึงกันในบางประการ จนทำให้เชื่อได้ว่า คิกุซังน่าจะเป็นที่มาของโจโจซัง

คิกุซังเป็นผู้หญิงญี่ปุ่นชาวเมืองนางาซากิซึ่งได้รับการติดต่อจากพ่อสื่อหาคู่ให้มาแต่งงานกับโลตีโดยจะได้รับเงินและความสะดวกสบายเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน ทว่าชีวิตคู่ของเธอต้องจบสิ้นลงในช่วงระยะเวลาเพียงสั้นๆ เมื่อโลตีได้รับคำสั่งให้ย้ายไปประจำการยังประเทศจีน ทั้งนี้โลตีโลตีมิได้บ่งบอกไว้อย่างแน่ชัดว่าคิกุซังมีอาชีพอะไร แต่เขาได้กล่าวถึงรูปร่างภายนอกของเธอ

* โอ คอนนอร์ แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ตัวละครฟิงเคอร์ตันเป็นตัวละครที่ลองสร้างขึ้นจากจินตนาการของเขาเองทั้งหมด (ดูรายละเอียดในหน้า 18) แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ลองน่าจะสร้างตัวละครตัวนี้ขึ้นมาโดยนำแบบอย่างมาจากตัวละครในนวนิยายของโลตีด้วยเช่นกัน

เมื่อได้รับการชี้แนะจากอีฟส์ให้ลองพิจารณาเธอ ซึ่งจากการบอกเล่าของโลตีทำให้ทราบได้ว่า คิกซังเป็นหญิงสาวแรกเริ่มซึ่งมีความงามเป็นที่พึงใจเขา

... The fact is this one pleased me much better. Eyes with long lashes, rather narrow, but which would have been called good in any country in the world; amost an expression, amost a thought. A coppery tint on her rounded cheek; a straight nose; slightly thick lips, but well modelled and with pretty corners. (...) about eighteen years of age perhaps, ... 17

และภายหลังจากที่ได้แต่งงานอยู่กินกันแล้ว โลตีได้กล่าวถึงคิกซังว่าเธอมีบุคลิกลักษณะที่แตกต่างไปจากหญิงสาวชาวญี่ปุ่นโดยทั่วไป เพราะเธอเป็นคนที่ดูเศร้าหมอง ในขณะที่หญิงสาวชาวญี่ปุ่นซึ่งเขาได้พบเห็นมามักจะร่าเริงสดใสมีชีวิตชีวา "Chrysanthème is an exception, for she is melancholy. What thoughts can be running through that little brain?" 18

ที่ท่าและการแสดงออกของคิกซังทำให้มองเห็นว่าเธอทำหน้าที่ของเธอในฐานะภรรยาของโลตีเพียงเพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินและความสะดวกสบายตามข้อตกลงโดยมิได้มีความรักความรู้สึกผูกพันอันสามัคคีกับเขาแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากคำพูดของโลตีที่ว่าคิกซังรู้ว่าชีวิตคู่ของเธอจะต้องจบสิ้นลงในวันใดวันหนึ่ง และดูเหมือนเธอได้เตรียมพร้อมกับการมาถึงของวันนั้นไว้แล้ว "Chrysanthème has brought but few things with her, knowing that our married life would be of short duration." 19 ทั้งยังจะเห็นได้จากการที่คิกซังไปสนิทสนมกับอีฟส์จนทำให้โลตีคิดไปว่าเธอและอีฟส์รักกัน นอกจากนี้เมื่อโลตีได้รับคำสั่ง

17 Pierre loti, *Madame Chrysanthemum*, p.59.

18 Ibid., p.74

19 Ibid., p.149

ให้ไปประจำการที่ประเทศจีน คิกซังก็มีได้แสดงความอาลัยอาวรณ์ที่เขาต้องจากเธอไป ข้าใน วันที่โลตีจะต้องจากไป คิกซังกลับนั่งนับเงินที่ได้รับจากเขาตามข้อตกลง

โจโจซังเป็นชาวเมืองนางาซากิเช่นเดียวกับคิกซัง โดยลองได้ระบุไว้ว่าเธอมีอาชีพ เป็นหญิงเกอิชา โจโจซังมีชะตาชีวิตที่คล้ายคลึงกับคิกซังมาก เธอได้รับการติดต่อจากพ่อสื่อหาคู่ ให้มาแต่งงานกับฟิงเคอร์ตัน และชีวิตคู่ของเธอก็ต้องสิ้นสุดลงในระยะเวลาอันสั้นเมื่อฟิงเคอร์ตัน ทอดทิ้งเธอไปแต่งงานใหม่

นอกจากจะมีชะตาชีวิตที่คล้ายคลึงกันดังที่กล่าวมาแล้วนั้น โจโจซังยังเป็นหญิงสาววัย แรกรุ่งที่มีความงามเช่นเดียวกับคิกซัง แต่ทั้งนี้โจโจซังจะมีบุคลิกลักษณะที่แตกต่างไปจากคิกซัง มาก ด้วยเธอเป็นผู้หญิงที่ร่าเริงสดใสช่างพูดช่างเจรจา และที่สำคัญที่สุดลองได้สร้างให้โจโจซัง เป็นตัวละครที่มีความอ่อนไหวสูง เธอไม่เคยยอมรับความเป็นจริงที่ว่า การแต่งงานระหว่างเธอ และฟิงเคอร์ตันเป็นการแต่งงานแต่เพียงชั่วคราว และเธอก็มีทำหน้าที่ของภรรยาเพียงเพื่อข้อ แลกเปลี่ยนใดๆ ตรงกันข้าม เธอจริงจังกับการแต่งงานครั้งนี้มากจนถึงกับยอมเสียสละทุกสิ่งทุก อย่างที่เธอมีอยู่เพื่อจะได้ใช้ชีวิตครองคู่อยู่กับฟิงเคอร์ตันตลอดไป ดังจะเห็นได้จากคำพูดของเธอ ที่ว่า "We giving up all our august ancestors, an'gods, an'people, an' country,-oh, everything,-jus'for him, ... 20" ดังนั้นเมื่อโจโจซังได้รับรู้ความ จริงในวันหนึ่งว่าฟิงเคอร์ตันทอดทิ้งเธอไปแต่งงานใหม่ เธอจึงมีอาจยอมรับความจริงอันขมขื่นนี้ ได้จนถึงกับตัดสินใจที่จะฆ่าตัวตาย

1.3.2 ฟิงเคอร์ตัน เป็นตัวละครเอกฝ่ายชายที่ลองสร้างขึ้นโดยได้รับ แบบอย่างมาจากตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายเรื่อง *มาตามคริแซนธัม* ซึ่งก็คือ นายทหารเรือ ชาวฝรั่งเศส หรือตัวโลตีซึ่งเป็นผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องนี้

สิ่งที่เหมือนกันระหว่างโลตีและฟิงเคอร์ตันคือ ทั้งสองเป็นทหารเรือชาวตะวันตกซึ่งได้

20 John Luther Long, *Madame Butterfly*, p.18-19.

รับคำสั่งให้มาประจำการที่เมืองนางาซากิ ในประเทศญี่ปุ่น และเขาทั้งสองได้แต่งงานกับผู้หญิงญี่ปุ่นตามประเพณีการแต่งงานแบบชั่วคราว แต่ภายหลังจากที่ได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับภรรยาชาวญี่ปุ่นเพียงชั่วระยะเวลาสั้นๆ ทั้งโลตีและผิงเคอร์ตันก็ได้ทอดทิ้งพวกเธอไป ต่างกันแต่ว่าโลตีทอดทิ้งภรรยาของเขาไปเพราะได้รับคำสั่งให้ย้ายไปประจำการยังประเทศจีน ผนวกกับเขาไม่มีความสุขในชีวิตแต่งงาน ส่วนผิงเคอร์ตันทอดทิ้งภรรยาชาวญี่ปุ่นไปเพราะเขามีภรรยาใหม่

แม้โลตีจะเป็นชาวตะวันตกที่แต่งงานกับผู้หญิงญี่ปุ่นเพื่อความสุขเพียงชั่วคราว เช่นเดียวกับผู้ชายตะวันตกโดยส่วนใหญ่ก็ตาม แต่ในขณะที่เดียวกัน เขาก็ปรารถนาที่จะได้รับความรักจากผู้หญิงญี่ปุ่นที่เขาแต่งงานด้วย ดังจะเห็นได้จากคำพูดตัดพ้อของเขาเมื่อได้เห็นอาการที่คึกซึ้งแสดงออกมาหลังจากที่เขาแจ้งให้เธอทราบถึงเรื่องที่จะต้องย้ายไปประจำการที่ประเทศจีน ทั้งนี้โลตีเชื่อมั่นว่าความเศร้าเสียใจที่คึกซึ้งแสดงออกมานั้นเป็นความเศร้าเสียใจต่อการจากไปของอีฟส์ มิใช่เขา "... something like an expression of sadness passes in her eyes. This little sinking at the heart is for Yves, no doubt." 21

นอกจากนี้โลตียังพึงพอใจที่จะเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมประเพณีของชาวญี่ปุ่น ดังจะเห็นได้จากการที่เขาเล่าถึงเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตประจำวันของชาวญี่ปุ่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาหารการกิน การอาบน้ำ ฯลฯ รวมทั้งเล่าถึงศิลปะวัฒนธรรมต่างๆ ของญี่ปุ่น เช่น การวาดภาพ การแสดงหุ่นกระบอก เป็นต้น และที่สำคัญโลตีได้พยายามปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวของคึกซึ้งและยอมรับสมาชิกทุกคนในครอบครัวของเธอเป็นเสมือนญาติพี่น้องของเขาด้วยความเต็มใจ ดังจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของเขาเกี่ยวกับครอบครัวของคึกซึ้งว่า

My family of Japanese relation, very numerous and very conspicuous, is a great source of diversion to those of my brother officers who visit me in my villa on the hill, (...)

I have a charming mother-in-law - quite a woman of the world,-

21 Pierre loti, *Madame Chrysanthemum*, p.296.

little sisters-in-law, little cousins, and aunts who are still quite young.

I have even a poor cousin, twice removed, who is a djin. * 22

แต่สำหรับหิงเคอร์ตันนั้นจะแตกต่างจากโลตีมาก ทั้งนี้เพราะเขาเป็นคนที่ได้รับความรัก ความจริงใจจากโจโจซึ่งอย่างเต็มที่ แต่เขากลับไม่เคยรู้ถึงคุณค่าของสิ่งที่ตัวเองได้รับเลยแม้แต่น้อย ดังจะเห็นได้จากการที่เขาทอดทิ้งโจโจซึ่งไปแต่งงานใหม่และปล่อยให้เธอเฝ้าคอยการกลับมาของเขาด้วยความหวังโดยที่เขาไม่เคยใส่ใจรับรู้ถึงความทุกข์ทรมานของเธอแต่ประการใด นอกจากนี้หิงเคอร์ตันยังพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตของโจโจซึ่งให้เป็นไปตามแนวทางที่เขาต้องการโดยไม่เคยคำนึงถึงความรู้สึกของเธอเลย ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อเขารู้สึกไม่พอใจญาติพี่น้องของโจโจซึ่ง เขาก็สั่งให้เธอเลิกติดต่อกับญาติพี่น้องทั้งหมดโดยให้เหตุผลแก่เธอว่า ญาติพี่น้องของเธอเป็นพวกพ้องสมัย "We can't adopt a whole regiment of back numbers, you know. You are back number enough for me." 23 อีกทั้งยังจะเห็นได้จากการที่เขามีความคิดที่จะให้โจโจซึ่งเปลี่ยนศาสนา "He would provide her a new motive, then, Pinkerton said, -perhaps meaning himself, - and a new religion, if she must have one-himself again." 24

1.3.3 โกะโระ ดูเหมือนจะเป็นตัวละครเพียงตัวเดียวในเรื่อง *มาดาม บัตเตอร์ฟลาย* ที่คงลักษณะของตัวละครต้นแบบในเรื่อง *มาดามคริแซนธีมัม* ไว้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของอุปนิสัย หรือแม้แต่ชื่อเสียงเรียงนาม

ในเรื่อง *มาดามคริแซนธีมัม* ตัวละครที่มีชื่อว่า คัง โกะโระ เป็นชายชาวจีนซึ่งมีอาชีพ

* เป็นภาษาญี่ปุ่น แปลว่า คนลากรถ

22 Pierre loti, *Madame Chrysanthemum*, p.117

23 John Luther Long, *Madame Butterfly*, p.7.

24 Ibid., p.8.

เป็นพ่อสื่อหาคู่ เขาปรากฏกายเป็นครั้งแรกเมื่อโลตีเดินทางไปหาเขาที่โรงน้ำชาแห่งหนึ่งเพื่อขอให้ช่วยจัดหาหญิงสาวชาวญี่ปุ่นมาเป็นเจ้าสาวของเขา โลตีได้บรรยายลักษณะของคังโกะโระไว้ดังนี้

At this moment enters M.Kangourou, clad in a suit of grey tweed, which might have come from La Belle Jardinière or the Pont Neuf, with a pot hat and white thread gloves. His countenance is at once foolish and cunning ... 25

การแต่งกายของคังโกะโระซึ่งเป็นไปในแบบของชาวตะวันตก อีกทั้งเสื้อผ้าที่ใส่ก็เป็นของชั้นดีมีราคาจากร้านที่มีชื่อเสียงในประเทศฝรั่งเศสย่อมแสดงให้เห็นว่า อาชีพจัดหาเจ้าสาวชาวญี่ปุ่นให้แก่ทหารเรือตะวันตกที่เขาทำอยู่จะต้องทำเงินให้เขาได้มากมาย และนั่นจึงทำให้เขายอมตกเป็นเบี้ยล่างของตะวันตก พร้อมทั้งเห็นดีเห็นงามไปกับความเป็นตะวันตกต่างๆ ที่เขาเป็นคนญี่ปุ่น

นอกจากนี้คังโกะโระยังเป็นคนที่เจ้าเล่ห์ ไม่จริงใจ และเห็นแก่ได้มากเกินไป ทั้งนี้เมื่อได้รับการติดต่อจากโลตีให้ช่วยจัดหาหญิงญี่ปุ่นมาแต่งงานกับเขา คังโกะโระกลับแนะนำหญิงสาวซึ่งล้วนแล้วแต่มีข้อตำหนิตีเขยและไม่ตรงตามความต้องการของโลตีมาให้ ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วนั้น พ่อสื่อหาคู่ผู้นี้สามารถที่จะแนะนำหญิงสาวซึ่งจะต้องเป็นที่พึงพอใจของโลตีให้ได้ในทันทีทันใด แต่เขาก็ไม่ทำเสียตั้งแต่แรก ต้องรอนจนกระทั่งโลตีได้พบผู้หญิงคนนั้นด้วยตัวเองและเอ่ยปากบอกความต้องการของเขาออกมาเสียก่อน คังโกะโระถึงได้รับเอาอกเอาใจโดยรับรองอย่างแข็งขันว่าจะจัดการให้โลตีได้แต่งงานกับหญิงผู้นั้น

ตัวละครโกะโระในเรื่องมาตามบัตเตอร์ฟลายก็เป็นชายชาวญี่ปุ่นที่มีอาชีพเป็นพ่อสื่อหาคู่ด้วยเช่นกัน ลักษณะภายนอกของโกะโระมิได้มีการเอ่ยอ้างถึงไว้แต่อย่างใด หากแต่พฤติกรรมที่เขาแสดงออกมาชี้ให้เห็นว่า เขามีอุปนิสัยไม่แตกต่างไปจากคังโกะโระในนวนิยายของโลตีเลย

ในเรื่อง *มาดามบัตเตอร์ฟลาย* โกะโระเป็นผู้จัดหาภรรยาชาวญี่ปุ่นและบ้านเช่าให้แก่ ฟิงเคอร์ตัน แต่ภายหลังจากที่ฟิงเคอร์ตันถูกเรียกตัวกลับประเทศสหรัฐอเมริกาไปแล้ว โกะโระ กลับเข้ามาทำหน้าที่เป็นพ่อสื่อหุดจาเกลี้ยกล่อมให้โจโจ้ซึ่งยอมแต่งงานกับเจ้าชายองค์หนึ่งซึ่งเป็น ผู้ที่มีฐานะร่ำรวยมาก โดยเขาได้อ้างเหตุผลกับเธอว่า ที่เขาทำเช่นนั้นเพราะต้องการช่วยเหลือ เธอซึ่งกำลังประสบปัญหาทางการเงิน ทว่าแท้จริงแล้วนั้น โกะโระทำไปเพื่อผลประโยชน์ของตัวเองเพียงอย่างเดียว ด้วยว่าถ้าเขาสามารถช่วยให้เจ้าชายองค์นั้นได้แต่งงานกับโจโจ้ซึ่งสม ความปรารถนาแล้ว เขาก็จะได้รับรางวัลเป็นสิ่งตอบแทน ทั้งนี้จะเห็นได้จากคำพูดของโจโจ้ซึ่ง ซึ่งพูดขึ้นอย่างรู้ทันในนิสัยของ โกะโระ เมื่อเขาได้มาพูดเกลี้ยกล่อมให้เธอยอมแต่งงานใหม่ "An if I do not, he not go'n' pay you one present?"²⁶ การกระทำของ โกะโระ แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นคนที่เห็นแก่ได้โดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นเลย เพราะเหตุนี้ ที่ตัวเขาเองเป็นคน จัดการให้โจโจ้ซึ่งได้แต่งงานกับฟิงเคอร์ตัน แต่ในเวลาต่อมาเขาก็กลับขย่งส่งเสริมให้เธอแต่งงานกับผู้ชายอีกคนหนึ่งเพราะเห็นแก่ค่าตอบแทนที่จะได้รับ

เห็นได้ว่าบทบาทของ โกะโระมีมากกว่าคัง โกะโระและเห็นแก่ได้มากกว่า

1.3.4 ชุสึกิ เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่ลองน่าจะสร้างขึ้น โดยได้รับแบบอย่างมาจากตัวละครในเรื่อง *มาดามครีแซนธิมัม* ชุสึกิเป็นสาวใช้คนสนิทของโจโจ้ซึ่งและยังเป็น บุคคลเพียงคนเดียวที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับโจโจ้ซึ่งโดยตลอดไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม ชุสึกิจึงมิ ได้มีฐานะเป็นแค่เพียงสาวใช้ของโจโจ้ซึ่งเท่านั้น แต่เธอเป็นเสมือนญาติและเพื่อนสนิทเพียงคน เดียวที่โจโจ้ซึ่งมีอยู่

ถึงแม้ในเรื่อง *มาดามครีแซนธิมัม* จะไม่ปรากฏว่าตัวละครฝ่ายหญิงของเรื่องมีสาวใช้คนสนิทเหมือนในเรื่อง *มาดามบัตเตอร์ฟลาย* ก็ตาม แต่คึกซังก็มีเพื่อนซึ่งสนิทมากที่สุดอยู่คนหนึ่ง เพื่อนสนิทผู้นั้นก็คือ โอะโอะกิ ซึ่งเป็นลูกสาวของเจ้าของบ้านเช่าที่โลตีเข้าอาศัยอยู่กับคึกซัง บทบาทของ โอะโอะกิมีอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น โลตีกล่าวถึงตัวละครตัวนี้ไว้ว่าเธอเป็นเพื่อนที่สนิทสนม

²⁶ John Luther Long, *Madame Butterfly*, p.36.

กับคึกซึ้งมากจนถึงขนาดที่ว่าแยกกันไม่ออกเลยทีเดียว "M.Sucre and Madame Prune, my landlord and wife, (...) they seem to have this daughter of fifteen, Oyuki, who is Chrysanthème's inseperable friend." 27 และโลตียังได้เล่าถึงพฤติกรรมของโอะโยกิว่าเธอจะเข้ามาขู่ก่ียวพัวพันกับคึกซึ้งและตัวเขาอยู่ตลอดเวลา "As to Oyouki, she rushes upon us ten times a day, -whether we are sleeping, or dressing,- like a whirlwind on a visit, ... 28 ด้วยเหตุนี้เองเนื่องจากโอะโยกิจะสนิทสนมกับคึกซึ้งแล้ว เธอยังได้เข้ามาสนิทสนมกับโลตีด้วยอย่างมากจนทำให้เขารู้สึกสงสัยว่าเธอหลงรักเขา

แม้ว่าโอะโยกิจะมีบทบาทอยู่น้อยมาก และบทบาทของเธอจะไม่เหมือนกับซุสึสึกิเท่าใดนักก็ตาม แต่ตัวละครทั้งสองก็มีความเหมือนในแง่ที่ต่างก็เป็นตัวละครสนับสนุนตัวละครเอกฝ่ายหญิง ดังนั้นการที่ลองสร้างตัวละครซุสึสึกิขึ้นมาจึงน่าจะได้รับแรงบันดาลใจส่วนหนึ่งมาจากตัวละครโอะโยกิในเรื่อง *มาตามคริแซนธีมมด้าย*

นอกเหนือจากตัวละครที่กล่าวมาทั้งหมด ยังมีตัวละครสำคัญอีกหลายตัวที่ลองสร้างขึ้นมาจากจินตนาการของเขาเอง ตัวละครเหล่านี้ได้แก่ ชาร์ปเลส (Sharpless) ยะมะโตะริ (Yamadori) อาดีเลด (Adelaide) และทรัมเบิล (Trouble)

1.4 ความสัมพันธ์ในส่วนของฉาก คำว่า "ฉาก" หมายถึงสถานที่และเวลาที่เรื่องนั้นๆ เกิดขึ้น 29 ฉากในเรื่อง *มาตามคริแซนธีมมด้าย* และ *มาตามบัตเตอร์ฟลาย* ก็คือ เมืองนางาซากิ ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19

ลองได้กำหนดให้เรื่องราวในนวนิยายของเขา เริ่มต้นขึ้นบนหาดน้ำเรือรบในช่วงขณะที่

27 Pierre loti, *Madame Chrysanthemum*, p.107.

28 Ibid., p.108.

29 กุหลาบ มัลลิกะมาส, *วรรณคดีวิจารณ์* (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 100.

เรื่องกำลังมุ่งหน้าสู่เมืองนางาซากิ เช่นเดียวกับเรื่อง *มาตามคริแซนธีม* ต่อจากนั้นเรื่องราวต่างๆ ในนวนิยายของลองก็อุบัติขึ้นในเมืองนางาซากิตลอดทั้งเรื่องดังเช่นในนวนิยายของโลตี แต่ทั้งนี้ ภาพของเมืองนางาซากิที่ปรากฏในเรื่อง *มาตามบัตเตอร์ฟลาย* จะไม่เด่นชัดเท่ากับในเรื่อง *มาตามคริแซนธีม* เพราะลองได้กำหนดให้เหตุการณ์ต่างๆ ในนวนิยายของเขาเกิดขึ้นภายในบ้านเช่าของฟิงเคอร์ตันและโจโจซัง และสถานกงสุลอเมริกันประจำเมืองนางาซากิเท่านั้น ฉะนั้นเมืองนางาซากิในนวนิยายของลองจึงไม่มีบทบาทอะไรมากไปกว่าเป็นสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินเรื่อง

แต่สำหรับในเรื่อง *มาตามคริแซนธีม* นั้น เมืองนางาซากินอกจากจะเป็นสถานที่ที่เกิดเรื่องราวในนวนิยายขึ้นแล้ว ยังสามารถบอกเล่าถึงสภาพของประเพณีปุ่นในยุคสมัยที่โลตีไปใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างแจ่มชัดอีกด้วย เนื่องจากเหตุการณ์ต่างๆ ในนวนิยายเรื่องนี้เกิดขึ้นภายในสถานที่หลายแห่งของเมืองนางาซากิ เช่น ท่าเรือ โรงเรียนฯ บ้านเช่าของโลตีและคิคุซัง วัด ถนนร้านค้า และบ้านของครอบครัวคิคุซัง ฯลฯ โดยโลตีได้บรรยายภาพของสถานที่บางแห่งไว้อย่างค่อนข้างละเอียด แต่ในบรรดาสถานที่ต่างๆ เหล่านี้ จะมีเพียงแห่งเดียวเท่านั้นที่ตรงกับสถานที่ที่ใช้ในนวนิยายของลอง สถานที่ดังกล่าวคือ บ้านเช่าของโลตีและคิคุซังซึ่งโลตีได้กล่าวถึงสถานที่แห่งนี้ไว้ว่า

In our home, all has the appearance of a Japanese pictures: we have nothing but little folding-screens, little curiously shaped stools bearing vases full of nosegays, and at the further end of the apartment, in a nook forming an altar, a large gilded Buddha sits enthroned in a lotus. (...)

... From our verandah, we have a bewildering bird's-eye view of its streets, its junks and its great pagodas, which, at certain hours, is lit up at our feet like some fairylike scene. 30

30 Pierre loti, *Madame Chrysanthemum*, p.71-72.

ในเรื่อง *มาดามบัตเตอร์ฟลาย* ลองมิได้ให้รายละเอียดของสถานที่แห่งใดไว้เลย จะมีกล่าวถึงบ้านเช่าของฟิงเคอร์ตันและโจโจซึ่งบ้างเล็กน้อยเพียงว่า บ้านหลังนี้เป็นบ้านแบบญี่ปุ่นที่ตั้งอยู่บนเชิงเขาเหนืออ่าวนางาซากิ จากระเบียงบ้านสามารถมองลงมาเห็นเรือที่จอดอยู่บริเวณท่าเรือได้ ซึ่งรายละเอียดที่กล่าวมานี้มีส่วนที่คล้ายคลึงกับบ้านเช่าของโลตีและคิกซังอยู่บ้าง

ในส่วนของช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่องนั้น ทั้งเรื่องราวในนวนิยายของโลตีและของลองต่างก็เกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เช่นเดียวกัน โดยโลตีได้บอกไว้อย่างชัดเจนว่า เรื่องราวในนวนิยายเรื่อง *มาดามคริแซนธัม* ซึ่งเขียนขึ้นจากบันทึกประจำวันของเขาเองเกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ.1885 ส่วนในเรื่อง *มาดามบัตเตอร์ฟลาย* นั้น แม้ว่าลองจะไม่ได้ระบุถึงช่วงเวลาที่เกิดเรื่องราวในเรื่องไว้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่สามารถระบุได้ว่า เรื่องราวในนวนิยายของลองจะต้องเกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เช่นเดียวกับเรื่อง *มาดามคริแซนธัม* อย่างแน่นอน ทั้งนี้เพราะช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่มิชชันนารีเดินทางเข้าสู่ประเทศญี่ปุ่นอย่างมากมาย หลังจากที่ญี่ปุ่นเริ่มเปิดประเทศติดต่อกับโลกภายนอกเมื่อปี ค.ศ.1853 เป็นต้นมา และจากคำบอกเล่าของซารุซึกิที่กล่าวกับฟิงเคอร์ตันว่าเขาเคยอยู่ที่เมืองนางาซากิในปี ค.ศ.1890 "When I was out here in 1890-"³¹ ยังทำให้สามารถแน่ใจได้ว่า เรื่องราวในนวนิยายของลองจะต้องเกิดขึ้นหลังปี ค.ศ.1890 ไม่นานนัก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวโกลเวอร์และเรื่องมาดามบัตเตอร์ฟลาย

ครอบครัวโกลเวอร์คือ ครอบครัวของโทมัส เบลก โกลเวอร์ (Thomas Blake Glover) ซึ่งเป็นนักธุรกิจชาวอังกฤษที่เข้ามาตั้งรกรากในประเทศญี่ปุ่น โกลเวอร์เดินทางมาถึงเมืองนางาซากิเมื่อปี ค.ศ.1859 จากนั้นในปี ค.ศ.1866 เขาได้แต่งงานอยู่กับผู้หญิงญี่ปุ่นคนหนึ่งซึ่งมีชื่อว่า ทซุรุ (Tsuru) ซึ่งมีบุตรหญิงชายด้วยกันสองคนคือ ฮะนะ (Hana) และ โทะมิซะบุโร (Tomisaburo) ครอบครัวโกลเวอร์อาศัยอยู่ในบ้านซึ่งสร้างขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกและตั้งอยู่บนเนินเขาเหนืออ่าวนางาซากิ บ้านหลังนี้เป็นที่รู้จักในนามของบ้านโกลเวอร์

³¹ John Luther Long, *Madame Butterfly*, p.2.

(Glover House) หรือที่ชาวญี่ปุ่นเรียกว่า บ้านคุระบา (Gurabā Tei) และในปัจจุบันบ้านโกลเวอร์ได้กลายมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมากที่สุดแห่งหนึ่งของเมืองนางาซากิ³² กล่าวได้ว่าถ้าใครเดินทางมาถึงเมืองนางาซากิแล้วมิได้แวะไปเยี่ยมชมเยือนสถานที่แห่งนี้ก็เปรียบเสมือนขั้นยังเดินทางไปไม่ถึงนางาซากิแต่อย่างใด

เรื่องราวของครอบครัวโกลเวอร์ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับสันพันธ์กับนวนิยายของลองเนื่องจากมีผู้สันนิษฐานว่า เรื่องของครอบครัวโกลเวอร์เป็นที่มาส่วนหนึ่งของนวนิยายเรื่องนี้ ข้อสันนิษฐานดังกล่าวน่าจะมีความเป็นไปได้ไม่น้อย เพราะนวนิยายของลองมีรายละเอียดบางอย่างที่ตรงกันกับรายละเอียดซึ่งปรากฏอยู่ในเรื่องราวของครอบครัวโกลเวอร์ กล่าวคือ ในนวนิยายนั้นลองได้กำหนดให้บ้านซึ่งโจโจซังใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผิงเคอร์ตันตั้งอยู่บนเนินเขาเหนืออ่าวนางาซากิเช่นเดียวกับบ้านโกลเวอร์ นอกจากนี้ชื่อของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในเรื่องของลองยังตรงกับชื่อที่ชาวตะวันตกในเมืองนางาซากิใช้เรียกที่ซุรุฟุเป็นภรรยาชาวญี่ปุ่นของโกลเวอร์ด้วย ทั้งนี้เรื่องเล่าว่า ที่ซุรุจะชอบใส่เสื้อกิโมโนที่มีลายผีเสื้ออยู่เป็นเนืองนิจ ดังนั้นชาวตะวันตกที่อาศัยอยู่ในเมืองนางาซากิจึงพากันเรียกเธอว่า "O Cho san"³³ (คำว่า "ผีเสื้อ" ตรงกับภาษาญี่ปุ่นว่า "cho-cho")

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากจะมีความเป็นไปได้อย่างมากว่าบ้านซึ่งโจโจซังใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสามีของเธอในเรื่องมาดามบัตเตอร์ฟลายได้แบบอย่างมาจากบ้านโกลเวอร์แล้ว ยังมีเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายขนาดสั้นเรื่องนี้และบ้านโกลเวอร์ในอีกแง่มุมหนึ่ง กล่าวคือ แม้ว่าบ้านโกลเวอร์จะมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีในฐานะที่เป็นบ้านในแบบ

³² Ian L. McQueen, *Japan: A Travel Survival Kit*, 3rd ed.

(Hawthorne: Lonely Planet, 1989), p.519.

³³ Heinosuke Noda, *Gurabā fujin* (Nagasaki: Shinpa-shabo, 1972), p.35. [หนังสือเล่มนี้เขียนเป็นภาษาญี่ปุ่นโดยผู้เขียนเป็นสามีของเหลนของที่ซุรุ ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จากผู้มีความรู้ภาษาญี่ปุ่นให้ช่วยแปลข้อมูลเป็นภาษาไทย และถ่ายเสียงชื่อหนังสือจากตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นเป็นตัวอักษรโรมะจิ]

สถาปัตยกรรมตะวันตกซึ่งมีความงดงามน่าชม อีกทั้งบริเวณที่ตั้งของบ้านยังเป็นจุดที่สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ของอ่าวนางาซากิได้อย่างชัดเจนและสวยงามที่สุดในเมืองนางาซากิ แต่กระนั้น เหตุจูงใจสำคัญที่ทำให้ผู้คนจำนวนมากปรารถนาที่จะได้มาเยือนบ้านหลังนี้กลับเป็นเพราะพวกเขาต้องการมาเยี่ยมชมบ้านที่มาตามบัตรเตอร์ฟลาย เคยใช้ชีวิตอยู่กับสามีชาวอเมริกันของเธอ 34

เหตุใดจึงมีคนเข้าใจไปว่าบ้านไกลเวอร์เป็นบ้านของมาตามบัตรเตอร์ฟลาย ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงนั้น มาตามบัตรเตอร์ฟลายไม่ได้มีตัวตนอยู่จริงๆ แต่เป็นเพียงตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นมาเท่านั้น และเรื่องของครอบครัวไกลเวอร์ แม้จะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องมาตามบัตรเตอร์ฟลายอยู่บ้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงที่มาส่วนหนึ่งของเรื่องนี้เท่านั้น

มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า ชื่อของมาตามบัตรเตอร์ฟลายรวมทั้งเรื่องราวความรักของเธอไม่เคยมีการเอ่ยอ้างถึงไว้ในหนังสือนำเที่ยวประเทศญี่ปุ่นเล่มใดๆ เลยในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะมีก็แต่ในช่วงหลังสงครามซึ่งมีหลักฐานปรากฏว่าเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นต้องพึ่งพาอาศัยนักท่องเที่ยวมากขึ้น 35 ซึ่งนั่นย่อมหมายความว่าทางเมืองนางาซากิได้นำมาตามบัตรเตอร์ฟลายซึ่งเป็นเพียงตัวละครในจินตนาการของนักเขียนคนหนึ่งมาโยงเข้ากับบ้านไกลเวอร์ซึ่งมีอยู่จริงในเมืองนางาซากิ เพื่อทำให้คนทั่วไปเกิดความเข้าใจว่ามาตามบัตรเตอร์ฟลายมีตัวตนจริงๆ และบ้านที่เธอเคยใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสามีชาวอเมริกันของเธอก็ยังคงอยู่มาจนกระทั่งทุกวันนี้

การนำเอาเรื่องมาตามบัตรเตอร์ฟลายมาเชื่อมโยงเข้ากับบ้านไกลเวอร์จึงเป็นเพียงความพยายามของทางเมืองนางาซากิที่จะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้อยากเข้ามาเยี่ยมชมบ้านของมาตามบัตรเตอร์ฟลายซึ่งคนส่วนใหญ่จะรู้จักเธอเป็นอย่างดีจากอุปรากรของบุชชินี หากแต่ในความเป็นจริงแล้ว มาตามบัตรเตอร์ฟลายเป็นเพียงตัวละครที่ลองสร้างขึ้นโดยนำเรื่องราวบางส่วนของบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงๆ มาผสมผสานเข้ากับจินตนาการส่วนตัวของเขาเอง ฉะนั้น

34 Harold S. Williams, *Foreigners in Mikadoland* (Tokyo: Charles F. Tuttle, 1963), p.231.

35 Ibid., p.232.

ความเกี่ยวพันระหว่างเรื่องมาดามบัตเตอร์ฟลายและบ้านโกลเวอร์จึงเป็นไปในลักษณะของแรงบันดาลใจดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นเท่านั้น

มาดามบัตเตอร์ฟลายฉบับที่สอง: จากนวนิยายขนาดสั้นสู่รูปแบบของบทละคร

หลังจากที่นวนิยายขนาดสั้นเรื่องมาดามบัตเตอร์ฟลายได้รับการตีพิมพ์ลงในนิตยสารในปี ค.ศ.1897 แล้วนั้น ปรากฏว่านวนิยายเรื่องนี้ได้รับการต้อนรับจากผู้อ่านเป็นอย่างดี ยกเว้นเพียงเหล่านายทหารเรือเท่านั้นที่ออกมาต่อต้านโดยการส่งจดหมายแสดงความไม่พอใจมาถึงลงอย่างใดก็ตาม ผลงานของลงเรื่องนี้ก็ได้รับการตีพิมพ์ออกมาเป็นรูปเล่มอีกหลายต่อหลายครั้งในเวลาต่อมา 36

ความนิยมของผู้คนที่ติดตามเรื่องมาดามบัตเตอร์ฟลายมิได้หยุดลงเพียงเท่านั้น เพราะในปี ค.ศ.1900 ก็ได้ปรากฏบทละครเรื่องมาดามบัตเตอร์ฟลายของนักแต่งบทละครชาวอเมริกันผู้หนึ่งนามว่า เดวิด เบลาสโก (David Belasco) * ซึ่งมีหลักฐานชัดเจนว่าดัดแปลงมาจากเรื่องของลง หลักฐานดังกล่าวคือ เบลาสโกได้รู้จักเรื่องมาดามบัตเตอร์ฟลายจากการแนะนำของเพื่อนคนหนึ่ง ทั้งนี้ในตอนแรกที่เพื่อนของเขาส่งเรื่องของลงมาให้อ่าน เบลาสโกไม่ได้สนใจที่จะอ่านเลยแม้แต่น้อย แต่ต่อมาเมื่อไม่สามารถที่จะหาเรื่องมาแต่งเป็นบทละครเรื่องใหม่ได้ เขาจึงเริ่มหันมาสนใจเรื่องที่เพื่อนส่งมาให้อ่าน และเมื่อได้อ่านเรื่องของลงจบลงแล้ว เขาก็รู้สึกพึงพอใจมาก เพราะเขาได้ค้นพบว่าเรื่องของลงสามารถนำมาแต่งเป็นบทละครสะท้อนอารมณ์ที่ยิ่งใหญ่ได้ 37 ดังนั้นเขาจึงได้เจรจาขอเรื่องมาดามบัตเตอร์ฟลายจากลงเพื่อนำมาดัดแปลงเป็นบท

36 Stanley Appelbaum, "Introduction" in *Madama Butterfly* (New York: Dover, 1983), p.vii.

* เบลาสโกยังเป็นทั้งผู้ผลิตละคร ผู้กำกับการแสดง และบางครั้งก็เป็นนักแสดงด้วย

37 Arthur Hobson Quinn, *A History of the American Drama: From the Civil War to the Present Day* (New York: Irvington, 1980), p.177.

ละคร ซึ่งลองก็ยินยอมแต่โดยดี ทั้งยังได้เข้าร่วมเป็นผู้ผลิตละครเรื่องนี้กับเบลาสโคด้วย *

เบลาสโคได้ดัดแปลงนวนิยายของลองซึ่งมีทั้งสิ้น 15 บทเป็นบทละครขนาดสั้นที่มีเพียงองค์เดียว และยังได้เปลี่ยนแปลงรายละเอียดของเรื่องราวในบทละครให้แตกต่างไปจากเรื่องราวเดิมค่อนข้างมาก รายละเอียดที่เปลี่ยนแปลงไปและนับว่ามีความสำคัญต่อโครงเรื่องมากที่สุดคือ ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในบทละครของเบลาสโคได้ตัดสินใจฆ่าตัวตายแทนการหนีออกไปจากบ้านพร้อมกับลูกชายของเธอและสาวใช้คนสนิทดังเช่นที่ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายของลองได้กระทำ

ในเวลาสองสัปดาห์หลังบทละครเรื่องมาตามบัตเตอร์ฟลายก็เสร็จสมบูรณ์และพร้อมที่จะนำออกแสดงได้ เบลาสโคได้นำละครเรื่องนี้ออกแสดงเป็นครั้งแรก ณ โรงละคร เฮอรัลด์ สแควร์ (Herald Square Theatre) ในนครนิวยอร์กเมื่อวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ.1900 และเพียงวันเดียวหลังจากที่เปิดการแสดงเป็นครั้งแรกก็เริ่มมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากคนดูถึงความสะเทือนใจที่ได้รับเมื่อชมการแสดง ฉากหนึ่งในเรื่องกันอย่างกว้างขวาง การแสดงฉากดังกล่าวคือ ฉากที่โจโจซังกำลังรอคอยการกลับมาของฟิงเคอร์ตันหลังจากที่เธอรู้ว่าฟิงเคอร์ตันได้เดินทางกลับมาถึงนางาซากิแล้ว ในฉากนี้ โจโจซังจะเอาแต่จ้องมองผ่านรูเล็กๆ ที่เธอเจาะไว้ตรงประตูเพื่อคอยดูว่าเมื่อไรฟิงเคอร์ตันจะกลับมา โดยมีลูกชายของเธอและสาวใช้ซุกซ่อนหลังอยู่ใกล้ๆ เบลาสโคใช้เวลาในการนำเสนอฉากนี้ นานกว่าสิบนาที และตลอดระยะเวลาที่สิบนาทีนี้ โจโจซังจะนั่งนิ่งไม่ไหวติงอยู่ภายในบ้านที่เงิบสงัด ปราศจากสรรพเสียงใดๆ และเธอจะนั่งนิ่งอยู่อย่างนั้นตลอดทั้งคืนจนกระทั่งเช้า เฮนรี เอ็ดเวิร์ด เกรเบียร์ ได้เล่ารายละเอียดเกี่ยวกับฉากดังกล่าวนี้ไว้ว่า

... the city began to hum with eager comment on the dramatic

* เบลาสโคและลองยังได้ผลิตละครร่วมกันต่อมาอีกหลายเรื่อง เช่น *The Darling of the Gods* (1902), *Adrea* (1904) แต่ต่อมาลองได้หันมาเขียนงานตามลำพังอีกครั้งหนึ่ง ทว่างานของเขาไม่ประสบความสำเร็จมากนัก

intensity of the scene of a Japanese woman's vigil, of the enthralling eloquence of a motionless, voiceless figure, looking steadily through a hole torn through a paper partition, with a sleeping child and a nodding maid at her feet, while a mimic night wore on, the lanterns on the floor flickered out one by one and the soft violins crooned a melody to the arpeggios of a harp. 38

ซึ่งถ้าเปรียบเทียบฉากดังกล่าวกับนวนิยายของลองแล้ว อิทธิพลของนวนิยายที่มีต่อบทละครจะเป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากภาพเหตุการณ์ในฉากๆ นี้ ซึ่งลองบรรยายไว้ในนวนิยายของเขาว่า

Then they hid behind the shoji, recklessly making peep-holes with their dampened fingers, as they had planned ...

Cho-Cho-San sang as she fixed herself at her peep-hole - so as not to disarrange her finery: ...

The hour passed. Then two-four. Night fell. They ceased to chatter. Later came perfect silence; then that other silence; of the dead of the night. The pulses of terror quickened. Suzuki noiselessly lighted the lanterns ... All night they watched ... But he did not come. 39

ภาพหลังจากที่เปิดการแสดงในนครนิวยอร์กนานราวหนึ่งเดือน เบลาสโคก็ได้นำละครของเขาเข้าไปเปิดแสดง ณ โรงละคร ดุค ออฟ ยอร์ค (Duke of York's Theatre) ใน

38 Henry Edward Krehbiel, *A Book of Operas*, pp.171-172.

39 John Luther Long, *Madame Butterfly*, pp.72-73.

กรุงลอนดอนเมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ.1900 และได้เปิดแสดงอยู่ที่นั่นเป็นเวลานานกว่าสองเดือน จากนั้นในเวลาต่อมาเบลาสโคก็ได้นำละครเรื่องนี้ไปเปิดแสดงทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา

มาตามบัตเตอร์ฟลายฉบับที่สาม: จากบทละครสู่รูปแบบของอุปรากร

ในช่วงเวลาขณะที่เบลาสโคนำละครเรื่องมาตามบัตเตอร์ฟลายมาเปิดแสดง ณ โรงละคร ดุค ออฟ ยอร์ก ในกรุงลอนดอนอยู่นั้น บังเอิญเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่ จาโคโม ปุชชีนี (Giacomo Puccini) ผู้ซึ่งเป็นคีตกวีคนสำคัญชาวอิตาลีเดินทางมาสังเกตการณ์อุปรากรเรื่อง *ทอสคา* (Tosca) * ซึ่งได้มาเปิดแสดงอยู่ที่สถานอุปรากร โคเวนท์ การ์เด้น (Covent Garden) ในกรุงลอนดอนเช่นเดียวกัน ในโอกาสที่ปุชชีนีเป็นผู้ชมคนหนึ่งที่ได้เข้ามาร่วมชมการแสดงละครเรื่องมาตามบัตเตอร์ฟลาย ณ โรงละคร ดุค ออฟ ยอร์ก ด้วย 40 ทั้งนี้ไม่เป็นที่ปรากฏแน่ชัดว่าปุชชีนีเข้ามาชมการแสดงละครเรื่องนี้เพียงเพื่อความสนุกสนาน หรือเป็นเพราะเขาได้รับการบอกเล่ามาก่อนถึงความเป็นไปได้ที่จะนำละครเรื่องนี้มาเป็นวัตถุดิบสำหรับอุปรากรเรื่องใหม่ของเขา

แม้ว่าปุชชีนีจะไม่สามารถเข้าใจภาษาอังกฤษได้เลยแม้แต่น้อย ทว่าเขากลับรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจในการแสดงครั้งนี้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฉากที่มาตามบัตเตอร์ฟลาย หรือ ใจใจซัง พร้อมทั้งลูกชายตัวน้อยของเธอ และสาวใช้ซุสกี เพื่ารอคอยการกลับมาของฟิงเคอร์ตัน อยู่ด้วยกันตลอดทั้งคืน ซึ่งฉากนี้เป็นฉากที่ผู้ชมส่วนใหญ่ล้วนแต่ประทับใจจัดที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้เขายังรู้สึกประทับใจในฉากการกระทำอัตวินิบาตกรรมของมาตามบัตเตอร์ฟลายซึ่งเป็นฉากสุดท้ายของเรื่องอีกด้วย 41 ความซาบซึ้งและประทับใจที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ปุชชีนีปรารถนาที่จะได้บทละครของเบลาสโคไปดัดแปลงเป็นอุปรากรเรื่องใหม่ของเขา หากแต่ปุชชีนีต้องใช้เวลานานกว่าหนึ่งปีในการเจรจาทำสัญญากับเบลาสโค หลังจากนั้นต่อมาอีกสามปีมาตามบัตเตอร์ฟลายใน

* ผลงานอีกเรื่องหนึ่งของปุชชีนี แสดงเป็นครั้งแรกที่กรุงโรมเมื่อปี ค.ศ.1900

40 Williams Ashbrook, *The Operas of Puccini*, pp.96-97.

41 Ibid.

รูปแบบของอุปรากรก็เสร็จสมบูรณ์ โดยปูซินีได้มอบหมายให้ ลุยจิ อิลลิคา (Luigi Illica) และจูเซ็ปเป เจียโคซา (Giuseppe Giacosa) เป็นผู้ประพันธ์บทขับร้อง ส่วนตัวเขาเป็นผู้ประพันธ์ทำนองเพลงและดนตรี ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ ปูซินียังได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวญี่ปุ่นจากภรรยาของทูตญี่ปุ่นประจำกรุงโรมด้วย ดังปรากฏในจดหมายที่เขาเขียนไปถึงเพื่อนคนหนึ่งว่า

I have had a visit today from Mme Ohyama, wife of the Japanese ambassador. She told me a great many interesting things and sang me native songs to me. She has promised to send me some native penese music. I sketched the story of the libretto for her, and she red it, especially as just such a story as Butterfly's is known to her having happened in real life. 42

ทั้งนี้ปูซินีได้นำคำแนะนำบางส่วนมาใช้ในอุปรากรของเขาตามที่เห็นสมควร 43

ในตอนแรกผู้เขียนบทขับร้องของอุปรากรเรื่องนี้ได้แบ่งอุปรากรออกเป็นสามองก์ โดยกำหนดให้องก์ที่ 1 ใช้ฉากภายในบ้านเช่าของโจโจซังและฟิงเคอร์ตัน ส่วนองก์ที่ 2 ใช้ฉากภายในสถานกงสุลอเมริกัน และองก์ที่ 3 ใช้ฉากเช่นเดียวกับในองก์ที่ 1 บทขับร้องของอุปรากรในสององก์แรกจะดัดแปลงมาจากนวนิยายของลองเป็นส่วนใหญ่ ส่วนบทขับร้องในองก์ที่ 3 จะดัดแปลงจากบทละครของเบลาสโคเกือบทั้งหมด แต่ทว่าปูซินีกลับไม่เห็นด้วยกับการใช้ฉากภายในสถานกงสุลอเมริกัน ดังนั้นเขาจึงขอให้ตัดองก์ที่ 2 ออกไป และคงไว้เฉพาะองก์ที่ 1 กับองก์

42 Sam. Morgenstern, ed., *Composers on Music: An Anthology of Composers' Writings from Palestrina to Copland* (New York: Pantheon Books, 1956), p.293.

43 Spike Hughes, *Famous Puccini Operas*, 2nd ed. (New York: Dover, 1972), p.112.

ที่ 3 เท่านั้น 44 ท้ายที่สุดอุปรากรเรื่องมาตามบัตเตอร์ฟลายจึงมีเพียงสององก์ โดยองก์ที่ 1 นั้นเป็นผลงานการสร้างสรรค์ตามจินตนาการของผู้เขียนบทขับร้อง ผสมผสานกับสิ่งที่นำมาจากทั้ง นวนิยายและบทละคร ส่วนองก์ที่ 2 ซึ่งเป็นองก์ที่มีความยาวมากกว่าเป็นส่วนที่ดัดแปลงมาจาก บทละครแทบจะทั้งหมด

ปูซซินีได้นำอุปรากรเรื่องมาตามบัตเตอร์ฟลายออกแสดงเป็นครั้งแรกยังสถานอุปรากร ลา สกาลา (La Scala) ในเมืองมิลาน เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1904 ปูซซินีมั่นใจในความสำเร็จของอุปรากรเรื่องนี้เป็นอย่างมาก แต่เขากลับต้องพบกับความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เมื่ออุปรากรเรื่องนี้ไม่ได้รับการต้อนรับจากผู้ชมชาวอิตาลีเช่นเหมือนดังเช่นผลงานเรื่องที่ผ่านมาของเขา สิ่งที่เกิดขึ้นในคืนแรกของการนำอุปรากรเรื่องมาตามบัตเตอร์ฟลายออกแสดงก็คือ ผู้ที่เข้ามาชมการแสดงส่วนใหญ่ต่างแสดงอาการไม่พอใจอุปรากรเรื่องนี้ด้วยการส่งเสียงเอะอะโวยวายแข่งกับเสียงดนตรีที่กำลังบรรเลงอยู่จนทำให้นักแสดงบนเวทีไม่สามารถที่จะได้ยินเสียงดนตรีได้อย่างถนัดชัดเจน 45 ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝันนี้ได้สร้างความขมขื่นและขุ่นเคืองแก่ปูซซินีและผู้ร่วมงานทุกคนเป็นอย่างยิ่ง 46 อาจกล่าวได้ว่าความล้มเหลวของอุปรากรเรื่องนี้ เป็นความล้มเหลวครั้งสำคัญที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของการแสดงอุปรากรเลยก็ว่าได้ ด้วยยังไม่ปรากฏว่ามีอุปรากรที่มีชื่อเสียงเรื่องใดที่จะพบกับความล้มเหลวในการแสดงครั้งแรกเทียบเท่าได้กับอุปรากรเรื่องนี้ 47

สาเหตุแห่งความล้มเหลวในครั้งนี้น่าจะเกิดขึ้นเนื่องจากผู้ชมชาวอิตาลียังไม่พร้อมที่จะยอมรับความแปลกใหม่ของฉากและบรรยากาศในต่างแดนซึ่งแปลกออกไปจากเรื่องที่เคยชมมา อีกทั้งเรื่องราวความรักระหว่างผู้ชายอเมริกันและผู้หญิงญี่ปุ่นก็เป็นเรื่องที่ไกลตัวและไม่ต้อง

44 Williams Ashbrook, *The Operas of Puccini*, p.100-104.

45 Ibid., p.109.

46 Ethan Mordden, *Opera Anecdotes* (New York: Oxford University, 1985), p.69.

47 Ibid., p.68.

ก็ประหลาดใจของพุ่มข้าววิตาเขียนเลย และสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งคือ องก์ที่ 2 ของอุปรากรเรื่อง *มาดามบัตเตอร์ฟลาย* มีความยาวมากเกินไป 48 ทั้งนี้ในการแสดงครั้งแรกที่ ลา สกาลา องก์ที่ 2 ของอุปรากรเรื่องนี้ใช้เวลาในการแสดงนานเกินกว่าหนึ่งชั่วโมงครึ่งโดยไม่มีหยุดพัก ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวถือได้ว่ายาวนานมากสำหรับการแสดงอุปรากรหนึ่งองก์ เกี่ยวกับระยะเวลาในการแสดงอุปรากรนั้น จูเซ็ปเป แวร์ดี (Giuseppe Verdi: 1813-1901) คีตกวีชาวอิตาลีเขียนหนังสือเสียงอีกท่านหนึ่งกล่าวไว้ว่า ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดงอุปรากรหนึ่งองก์ต้องไม่เกินกว่า 40 นาที 49 ดังนั้นระยะเวลาที่ยาวนานเกินไปอาจทำให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่ายได้

แต่ไม่ว่าจะประสบความล้มเหลวอย่างไร ปุซซินีก็ยังไม่ละความพยายาม เขาได้นำข้อบกพร่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับอุปรากรของเขาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งเขาได้ทำโดยการตัดบทร้องที่ไม่เป็นที่คุ้นเคยของผู้ชมและมีอยู่มากเกินไปออกเสียบ้าง 50 นอกจากนี้เขายังได้แบ่งองก์ที่ 2 ของอุปรากรออกเป็นสองส่วน โดยกำหนดให้มีการหยุดพักระหว่างส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 51 ปุซซินีใช้เวลาราวสามเดือนในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในอุปรากรของเขา และในวันที่ 28 พฤษภาคม ค.ศ.1904 เขาก็ได้นำอุปรากรเรื่อง *มาดามบัตเตอร์ฟลาย* ออกแสดงอีกครั้งหนึ่งโดยจัดการแสดงขึ้นที่สถานอุปรากร ทีโทร กรองด์ (Teatro Grande) ในเมืองเบรสเซีย ซึ่งในครั้งนี้ปุซซินีได้รับความสำเร็จเป็นอย่างดี 52 อย่างไรก็ตาม ไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดนักว่าอุปรากรฉบับที่ได้รับการแก้ไขและนำมาแสดงที่เบรสเซียจะมีรายละเอียดซึ่งแตกต่างไปจากอุปรากรฉบับที่ใช้แสดงกันอยู่ในปัจจุบันมากนักน้อยเพียงใด เพราะปุซซินีและผู้ร่วมงานของเขายังคงเปลี่ยนแปลง

48 David Even, *Encyclopedia of the Opera* (London: John Calder, 1956), p.280.

49 Ethan Mordden, *Opera Anecdotes*, p.69-70.

50 David Even, *Encyclopedia of the Opera*, p.280.

51 Williams Ashbrook, *The Operas of Puccini*, p.113. [ในปัจจุบันจะเรียกส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 นี้ว่า องก์ที่ 2 และองก์ที่ 3 แต่ก็มีอยู่บ้างที่ยังคงแบ่งองก์ที่ 2 ของอุปรากรเรื่องนี้เป็นสองส่วนตามแบบเดิม]

52 Ibid., p.111.

แก้ไขรายละเอียดของอุปรากรเรื่องนี้ได้อย่างต่อเนื่องจวบจนกระทั่งถึงปี ค.ศ.1906 53

หลังจากการแสดงที่เบอร์สเซียเป็นต้นมา อุปรากรเรื่อง*มาดามบัตเตอร์ฟลาย*ก็ได้รับการยอมรับจากผู้ชมทั่วโลก ความนิยมของผู้คนที่ติดตามอุปรากรเรื่องนี้จะเห็นได้จากสถิติที่ได้รับการบันทึกไว้ว่า ภายในระยะเวลา 30 ปี อุปรากรเรื่องนี้ได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ มากมาย หลายภาษา และยังถูกนำกลับมาแสดงอีกครั้งแล้วครั้งเล่าในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ดังจะเห็นได้จากตารางที่แสดงไว้ข้างล่างนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

53 Stanley Appelbaum, "Introduction" in *Madama Butterfly*, p.x.

ตารางที่ 1 แสดงสถิติการจัดแสดงอุปรากรเรื่องมาตามบัตเตอร์ฟลายซึ่งมีขึ้นเป็นครั้งแรกในเมืองต่างๆ ภายหลังจากการจัดแสดงครั้งที่ 2 ณ เมืองเบรสเซีย ประเทศอิตาลี จนถึงปี ค.ศ. 1934

เมืองที่เปิดการแสดง	วัน เดือน ปี ที่เปิดการแสดง	ภาษาที่ใช้ในการแสดง
บัวโนส ไอเรส	2. 7. 1904	อิตาเลียน
มอนเตวิเดโอ	27. 8. 1904	อิตาเลียน
อเล็กซานเดรีย	19.12. 1904	อิตาเลียน
โคโร	กุมภาพันธ์ 1905	อิตาเลียน
ลอนดอน	10. 7. 1905	อิตาเลียน
บูดาเปสต์	12. 5. 1906	ฮังการี
วอชิงตัน	15.10. 1906	อังกฤษ
นิวยอร์ก	12.11. 1906	อังกฤษ
ปารีส	28.12. 1906	ฝรั่งเศส
ซานฟรานซิสโก	11. 3. 1907	อังกฤษ
บาร์เซโลน่า	4. 8. 1907	สเปน
ริโอ เดอ จาเนโร	6. 9. 1907	อิตาเลียน
เบอร์ลิน	27. 9. 1907	เยอรมัน
ปราก	30. 9. 1907	เยอรมัน
เวียนนา	31.10. 1907	เยอรมัน
มาดริด	20.11. 1907	อิตาเลียน
ลิสบอน	มีนาคม 1908	อิตาเลียน
โอเดสซา	มีนาคม 1908	อิตาเลียน
มอลตา	1908	อิตาเลียน
วอร์ซอ	1908	โปแลนด์
ลียูเบลยานา	1908	สโลวาเนีย

ตารางที่ 1 แสดงสถิติการจัดแสดงอุปรากรเรื่องมาตามบัตเตอร์ฟลายซึ่งมีขึ้นเป็นครั้งแรกในเมืองต่างๆ ภายหลังจากการจัดแสดงครั้งที่ 2 ณ เมืองเบรสเซีย ประเทศอิตาลี จนถึงปี ค.ศ. 1934

เมืองที่เปิดการแสดง	วัน เดือน ปี ที่เปิดการแสดง	ภาษาที่ใช้ในการแสดง
ริกา	ตุลาคม 1908	เยอรมัน
สต็อกโฮล์ม	21. 8. 1909	สวีดิช
อัมสเตอร์ดัม	1909	อิตาเลียน
คริสเตียนเนีย	22. 4. 1909	นอร์ช
บรัสเซล	29.10. 1909	ฝรั่งเศส
ซุริค	พฤศจิกายน 1909	เยอรมัน
เจนีวา	30.11. 1909	ฝรั่งเศส
ไซ่ง่อน	1910	ฝรั่งเศส
ซิดนีย์	เมษายน 1910	อังกฤษ
ซาเกร็บ	7.10. 1910	โครแอต
คอนสแตนติโนเปิล	มกราคม 1911	อิตาเลียน
โคเปนเฮเกน	15.10. 1911	เดนมาร์ก
โจฮันเนสเบิร์ก	1912	อังกฤษ
ปีโตรกราด	1915	รัสเซีย
เซี่ยงไฮ้	1918	รัสเซีย
เฮลซิงกิ	14. 1. 1920	สวีดิช
บูคาเรสต์	1920	โรมาเนียน
เบลเกรด	1922	เซอร์บ
ไซเปีย	2. 6. 1924	บัลแกเรียน
โควโน	25. 9. 1924	ลิทัวเนียน
ตุนิส	1927	อิตาเลียน

ตารางที่ 1 แสดงสถิติการจัดแสดงอุปรากรเรื่องมาตามบัตเตอร์ฟลายซึ่งมีขึ้นเป็นครั้งแรกในเมืองต่างๆ ภายหลังจากการจัดแสดงครั้งที่ 2 ณ เมืองเบรสเซีย ประเทศอิตาลี จนถึงปี ค.ศ. 1934

เมืองที่เปิดการแสดง	วัน เดือน ปี ที่เปิดการแสดง	ภาษาที่ใช้ในการแสดง
โตเกียว	1930	อิตาเลียน
เอเธนส์	1931	อิตาเลียน
ทริโปลี	1934	อิตาเลียน

ที่มา: *Premières Longes (Les Editions), Madame Butterfly: L'Avant-Scène Opéra*, 3rd ed. (Poire-sur Vie: Imprimerie Graphic de l'Ouest, 1993), p.132.

แม้กระทั่งในปัจจุบัน อุปรากรเรื่องมาตามบัตเตอร์ฟลายก็ยังคงครองความนิยมในหมู่ผู้ชมคนดูทั่วโลกอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย ดังจะเห็นได้ว่า สถานอุปรากรชั้นนำในประเทศต่างๆ ทั่วโลกยังคงนำอุปรากรเรื่องนี้มาแสดงกันอย่างกว้างขวาง จึงกล่าวได้ว่า อุปรากรเรื่องนี้ได้กลายมาเป็นมรดกทางศิลปะที่ทรงคุณค่าเป็นอมตะของมนุษยชาติไปแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย